

Utdanning
Nr. 3, 24. april 2026

YTRINGSFRIHET

Frykt, regler og press får lærere til å tie

TEMAUTGAVE YTRINGSFRIHET

Råd og regler

Her finner du lovbestemmesler om ytringsfrihet i arbeidslivet og råd om hvordan denne retten kan brukes.

Kostbar humor

Lærer Marita Kvanli publiserte et bilde av en venninne utkledd som rådmannen i kommunen. Men det som skjedde i ettertid, var ingen spøk.

Føles tryggest å tie

8 av 10 lærere kjenner seg ikke fri til å uttale seg om forhold på sin egen arbeidsplass.

Mener kontrakter knebler ansatte

Arbeidskontrakter i private barnehager begrenser ansattes mulighet til å ytre seg, mener tillitsvalgt Toril Reehorst Kalsås.

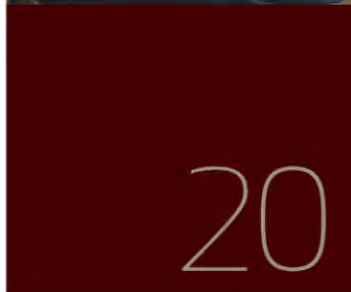
Vide rammer

Alle har ytringsfrihet om alt som ikke er særskilt forbudt ved lov, skriver Vidar Strømme, fagdirektør i Norges institusjon for menneskerettigheter.

Regler som går for langt

Noen kommuner får stryk-karakter av advokat Ruth-Line Meyer Walle-Hansen.

LEDER

Tøft å si sin mening

Ytringsfriheten er under press flere steder i verden. I mange land begrenses rommet for å si det man mener. Vi er heldige som lever i et land der ytringsfriheten står sterkt. Men likevel lar mange være å bruke den.

Det kommer tydelig frem i Utdannings ferske undersøkelse blant lærere om ytringsfrihet. 8 av 10 svarer at de ikke føler seg fri til å uttale seg om forhold på egen arbeidsplass. Halvparten sier de heller ikke kan si sin mening om politikk og samfunnsspørsmål.

Det er alvorlig. – Nedslående, er dommen fra både Fafo-forsker Sissel Trygstad og Vidar Strømme, fagdirektør i Norges institusjon for menneskerettigheter. De peker på at dette er særlig problematisk i skolen. «Et viktig mål for skolen er å gi elevene opplæring i demokrati og medvirkning. Dersom lærere ikke bruker sin egen ytringsfrihet, kan elevene bli usikre på hva denne opplæringen betyr i praksis», skriver Strømme i sin kronikk. Kanskje ser vi allerede konsekvensene. Den internasjonale ICCS-undersøkelsen viser at norske elevers demokratikunnskap faller. Da blir lærernes rolle enda viktigere.

Et levende demokrati forutsetter en åpen og opplyst offentlig samtale. Den får vi ikke hvis folk vegrer seg for å si det de mener – av frykt for reaksjoner, usikkerhet om regelverk eller manglende støtte fra arbeidsgiver.

Trygghet er en forutsetning for ytringsfrihet i praksis. Skal flere delta i den offentlige samtalen, må de vite at det er legitimt å ytre seg. De må oppleve støtte – ikke motstand. De må oppmuntres, ikke ties. Her har arbeidsgivere og ledere et særlig ansvar. Det er de som setter rammene for ytringsklimaet på jobben.

Å si sin mening skal ikke være tøft fordi det er risikabelt. Det bør være tøft fordi det er viktig og nødvendig. Først da får vi et velfungerende demokrati. Og først da lever vi faktisk opp til det som står i vår egen grunnlov.

Kaja Mejibo, ansvarlig redaktør

Hør «Det er best at du tier» her →

En dokumentarserie om lærere som har brukt ytringsfriheten sin, og hva det kostet dem.

Tier om jobb og politikk

8 av 10 lærere sier de ikke føler seg fri til å uttale seg om forhold på egen arbeidsplass. Halvparten føler heller ikke at de kan si hva de mener om politikk og samfunnsspørsmål.

Tekst: Kaja Mejlbø og Kari Oliv Vedvik Illustrasjon: Kristin Slotterøy

«Vi trenger lærernes stemmer i den offentlige samtalen.»

Sissel Trygstad, Fafo-forsker

OM UNDERSØKELSEN

Utdanning har i samarbeid med Utdanningsforbundet gjennomført en spørreundersøkelse om ytringsfrihet blant lærere i skoler og barnehager.

895 respondenter har svart på undersøkelsen. De jobber i barnehage, grunnskole og videregående opplæring. (Fordelt med cirka en tredel i hver kategori).

Lærere fra hele landet har svart på undersøkelsen. De fleste jobber i KS-området, men cirka 10 prosent er ansatt i Oslo eller i en privat barnehage.

I undersøkelsen er de bedt om å svare på både det å uttale seg i sosiale medier og redaktørstyrte medier. Mange av svarene er gjengitt i denne artikkelen. Hele undersøkelsen finner du på utdanningsnytt.no

– Det er urovekkende, sier Fafo-forsker Sissel Trygstad.

Utdanning har, i samarbeid med Utdanningsforbundet, gjennomført en spørreundersøkelse blant 895 lærere i barnehage, grunnskole og videregående opplæring (se faktaboks).

Den viser at:

- 8 av 10 lærere føler seg ikke fri til å uttale seg om forhold på sin arbeidsplass.
- 5 av 10 føler seg ikke fri til å uttale seg om politikk og samfunnsspørsmål.
- 6 av 10 mener de ikke kan uttale seg offentlig uten å risikere negative reaksjoner.

– Det er veldig høye tall, sier Trygstad.

Hun er et av landets mest erfarne arbeidslivsforskere og har gjort en rekke undersøkelser om ytringsfrihet for arbeidstakere. Trygstad reagerer særlig på at så mange lærere sier at de ikke føler de kan delta i offentlig debatt om politikk og samfunnsspørsmål.

– Vi trenger lærernes stemmer i den offentlige samtalen. De sitter på kunnskap om hvordan politiske prioriteringer slår ut i praksis. Når de ikke deltar, mister vi viktige perspektiver, sier hun.

– Og det er et paradoks at de svarer som de gjør når vi vet at de samtidig skal undervise sine elever i demokrati, deltakelse og meningsbrytning.

Frykt sprer seg

For ti år siden undersøkte Trygstad og kollegene ved forskningsinstituttet Fafo ytringsfri-

heten blant arbeidstakere i sju ulike sektorer, blant dem lærere. Den gangen svarte 22 prosent av Utdanningsforbundets medlemmer at de følte seg fri til å svare pressen på spørsmål om forhold på arbeidsplassen.

Utdanningsundersøkelse tyder på at situasjonen ikke er blitt bedre.

9 av 10 lærere sier at de aldri har uttalt seg kritisk om arbeidsplassen. Mange svarer at det skyldes at de frykter negative reaksjoner. Noen har opplevd å få det. Andre har hørt om kolleger som har fått det.

– Slike historier fester seg. I et feltarbeid vi gjorde i Nord-Norge, viste mange til en sak der en ansatt hadde fått represalier etter å ha uttalt seg. Det viste seg at det hadde skjedd flere år tidligere, og i en annen kommune, sier Trygstad.

– Men fortellingene om represalier lever videre. Det blir en advarsel. Det er ikke bare enkeltpersoner det går utover, men hele den offentlige debatten og demokratidannelsen.

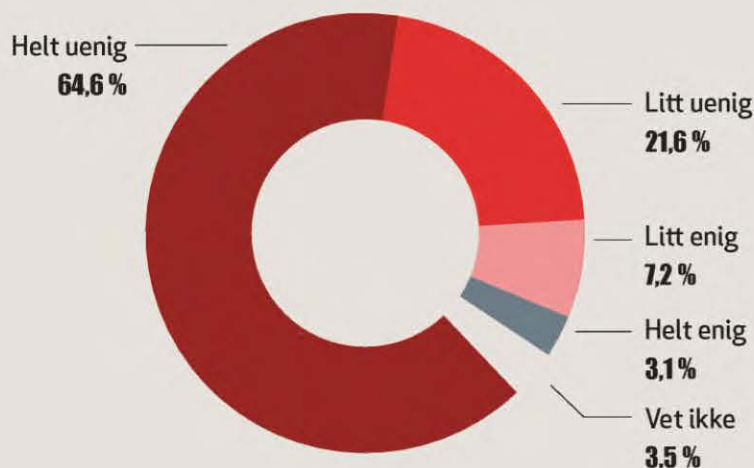
Sjefen til sjefen

Ytringsfriheten står sterkt i Norge. Den er slått fast i Grunnloven og er også beskyttet gjennom Den europeiske menneskerettskonvensjonen. I tillegg gir arbeidsmiljøloven et særlig vern mot gjengjeldelse ved varsling i arbeidslivet.

I 2022 slo Ytringsfrihetskommissjonen fast at det generelt står ganske så bra til med ytringsfriheten i Norge, men ett område skiller seg ut: arbeidslivet.

Der er det mange som ikke bruker retten sin til å ytre seg.

Jeg føler meg fri til å uttale meg om forhold på min arbeidsplass i sosiale medier

8 av 10

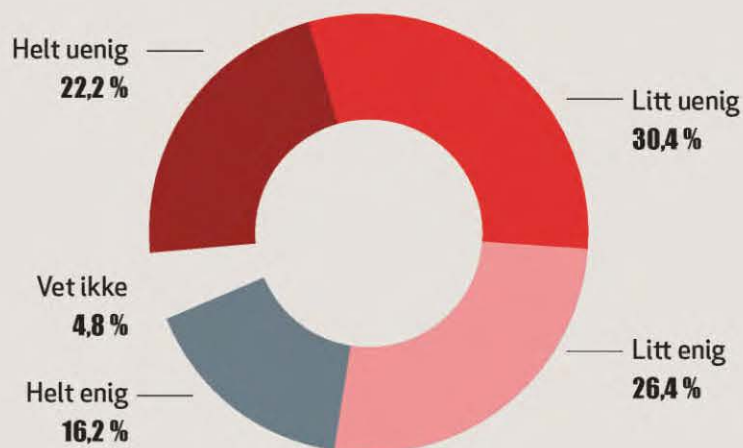
lærere sier de ikke føler seg fri til å uttale seg om forhold på egen arbeidsplass.

5 av 10

lærere føler seg ikke fri til å uttale seg om politikk og samfunnsspørsmål i sosiale medier.

Jeg føler meg fri til å uttale meg om politikk og samfunnsspørsmål i sosiale medier

70 prosent

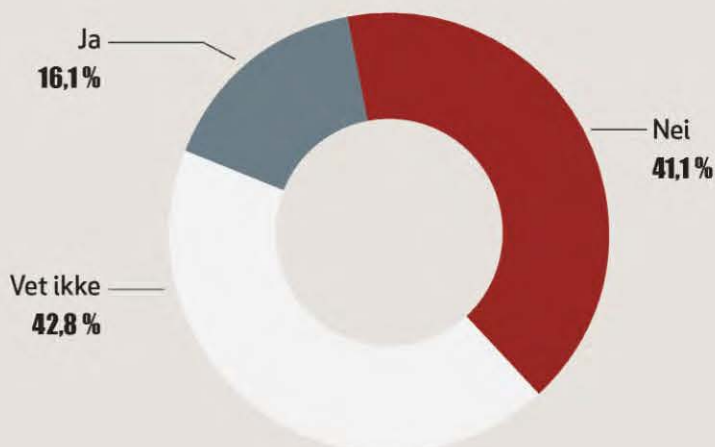
sier at de har opplevd press som har gjort dem tilbakeholdne eller forsiktige med å ytre seg kritisk om forhold på arbeidsplass.

De fleste opplever at dette presset kommer fra leder.

Bare
16 prosent

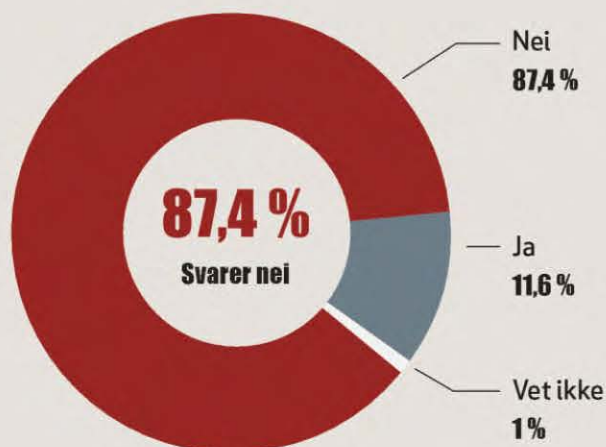
svarer at de opplever at deres arbeidsgiver støtter dem i å delta i offentlig debatt. 41 prosent opplever ikke slik støtte.

Opplever du at din arbeidsgiver støtter at ansatte deltar i offentlig debatt?

Har du noen gang uttalt deg kritisk om forhold på arbeidsplassen din?

(For eksempel i sosiale medier eller redaktørstyrte medier)

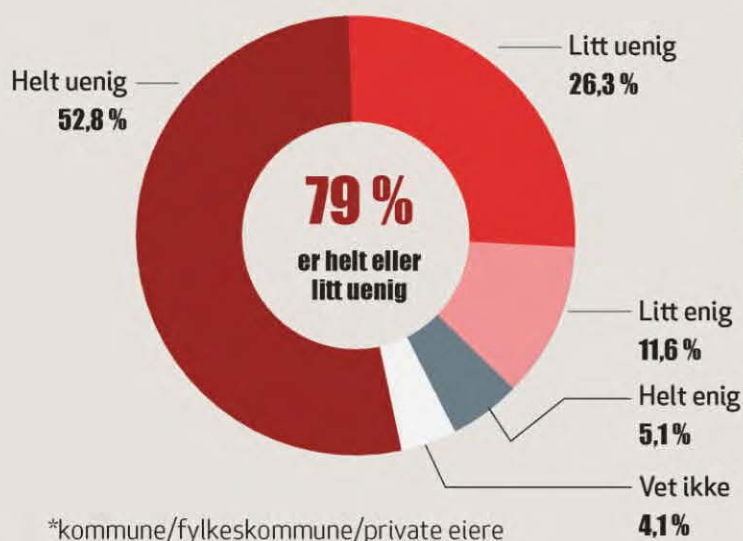
Av dem som har uttalt seg kritisk om arbeidsplassen svarer

7 av 10

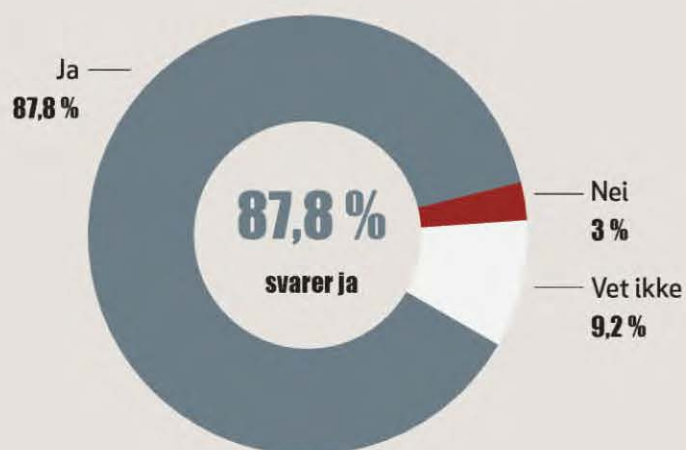
at de har opplevd å få negative reaksjoner i etterkant.

Jeg føler meg fri til å uttale meg i sosiale medier om hvordan arbeidsgiver* styrer

Mener du at lærere i barnehage og skole burde uttale seg offentlig om kritikkverdige forhold?

– Undersøkelsen Utdanning har gjort, bekrefter det bildet, sier Kjersti Løken Stavrum.

Hun ledet kommisjonen og er i dag daglig leder i Stiftelsen Tinius.

– At offentlig ansatte ytrer seg om forhold de ser eller mener er viktig for offentligheten, er helt avgjørende. De sitter på fagkunnskapen, og vi trenger fagfolk som engasjerer seg sånn at vi får en opplyst debatt. Det gjelder absolutt også lærere, sier Stavrum.

– De underviser den oppvoksende slekt og må kunne vise at det å ytre seg er både bra og viktig.

I Utdannings undersøkelse svarer bare 16 prosent at de opplever at deres arbeidsgiver støtter dem i å delta i offentlig debatt.

Stavrum mener det må jobbes mer for å skape et godt ytringsklima.

– Det er ikke nok at sjefen sier at det er greit å ytre seg, også sjefen til sjefen må si ifra om at han ønsker at de ansatte skal bruke ytringsfriheten sin. Ansatte må føle en reell trygghet for at de kan ytre seg om ting som også ledelsen er uenig i eller som går imot det som arbeidsgiver har besluttet.

Leder i Utdanningsforbundet, Geir Røsvoll, etterlyser det samme.

– Nasjonale myndigheter må legge press på kommunene, og kommuneledelsen må rydde opp. Mangel på ytringsfrihet kan handle om både systemsvikt og en ukultur i kommuneledelsen, sier han.

Røsvoll kaller resultatene i spørreundersøkelsen «nedslående».

– Jeg hadde håpet at ting hadde bedret seg. Mange undersøkelser har pekt på dette problemet i årevis. Likevel ser vi ingen utvikling. Det gjør meg rett og slett forbanna og litt oppgitt.

– *Hvorfor blir det ikke bedre, tror du?*

– Det virker som det ikke blir tatt på alvor, og at man ikke forstår hvilke konsekvenser og verdi dette har for demokratidannelsen og for det offentlige ordskiftet. Når lærere ikke tør å ytre seg, mister barn og elever viktige forkjempere for et godt utdanningstilbud, og politikerne kan miste verdifull kunnskap om situasjonen ute i skoler og barnehager.

Står i en skvis

I undersøkelsen kommer det frem at lærerne først og fremst frykter reaksjoner fra sin egen leder.

- 70 prosent sier de har opplevd press som har gjort dem mer tilbakeholdne.

«Ansatte må føle en reell trygghet.»

Kjersti Løken Stavrum ledet Ytringsfrihetskommisjonen

- Blant dem som har uttalt seg kritisk, sier 7 av 10 at de har fått negative reaksjoner.

- Omtrent halvparten oppgir at reaksjonene kom fra leder.

Men Røsvoll vil ikke legge ansvaret for ansattes ytringsfrihet utelukkende på den enkelte leder.

– De har åpentbart et ansvar, men det er først og fremst kommuneledelsens ansvar å rydde opp og skape systemer for et godt ytringsklima. Den enkelte leder i skole og barnehage står ofte selv i en skvis.

Røsvoll viser til en undersøkelse forbundet gjorde i 2012. Der svarte over halvparten av landets rektorer og barnehagestyrere at de opplever at de er pålagt helt eller delvis munnkurv.

– Vi har mange eksempler på rektorer og styrere som har fått negative reaksjoner etter å ha uttalt seg om mangel på ressurser eller kutt i budsjettene. Det er fullstendig urimelig.

– Er det noe lærere ikke kan uttale seg om?

– Som arbeidstaker har du en lojalitetsplikt, og du må overholde taushetsplikten. Men om

vi ser på Sivilombudets avgjørelser, så har de trukket vide grenser for hva ansatte kan si og mene på egne vegne. Det skal mye til for at slike uttalelser krenker lojalitetsplikten. Samtidig er også lærere forpliktet på opplæringslovens formålsparagraf og læreplanens overordnede del. I tillegg vil jeg minne om lærerprofesjonens etiske plattform. Den kan være en påminnelse om at lærere bør ytre seg om krevende temaer, sier Røsvoll.

– Hva med politiske markeringer, kan en lærer være aktivist for eksempel?

– Jeg kan ikke se at hva en lærer gjør på fritiden skal begrenses. Samtidig har dette to sider. Det vil fortone seg underlig om lærere den ene dagen i møte med elever skal bidra til inkludering, respekt og forståelse og så i ytringer i offentligheten fremme ekstremistiske holdninger av noe slag. Jeg kan ikke se at det vil fungere eller ha troverdighet.

Ros og klapp på skulderen

I Utdannings undersøkelse er det tydelig at

lærerne selv også mener at de bør delta mer i offentlig debatt. I en av undersøkelsene til Fafo svarte 6 av 10 arbeidstakere at ansatte bør ha stort spillerom til å uttale seg offentlig om faglige spørsmål i egen jobb.

– Men det tallet burde vært nærmere 100 prosent, påpeker forsker Sissel Trygstad.

– Vi trenger flere som deltar i debatten, og de som gjør det bør få et klapp på skulderen. Jeg oppfordrer alle som har en kollega som sier ifra, til å gi den personen ros, også når de ikke er enige med dem, sier Kjersti Løken Stavrum.

Og det er håp å spore, skal vi tro en Fafo-undersøkelse fra 2022.

– Der svarte unge arbeidstakere at de føler seg friere til å uttale seg enn eldre. Kanskje fordi de er vant til en mer åpen offentlighet, der alle kan publisere det de vil. Det blir interessant å se om dette på sikt vil endre ytringsklimaet i arbeidslivet i mer positiv retning, sier Sissel Trygstad.

A woman with dark hair and glasses is looking out of a window. She is wearing a white top and a necklace with a heart pendant. The background is a blurred view of a building with a grid-like structure, possibly a window or a fence. The overall tone is blue and slightly desaturated.

Halloween-spøken

Lærer Marita Kvanli la ut et morsomt Halloween-bilde. Det skulle få store konsekvenser.

Tekst: Sonja Holterman Foto: Johannes Fauchald

– Jeg fikk panikk rett og slett, sier Marita Kvanli. Etter å ha lagt ut et bilde av en venninne utkledd som rådmannen i Tjeldsund, ble hun kalt inn til møte med kommuneledelsen.

31. oktober i 2022 står Marita Kvanli klar i gangen. De ellers så stille veiene utenfor huset i Sandstrand i Tjeldsund i Troms har vært travle i dag, og nå skal også hun ut.

– Jeg skulle gå Halloween med den yngste sønnen vår, forteller Marita.

Men så ringer det på døra. Marita er lærer på skolen i Tjeldsund, hun er aktiv i bygda si og vet hvem alle ungene er. På trappa utenfor står flere av dem i kostymer, men bak dem er en voksen hun ikke kjenner igjen.

– Det var noe kjent, men jeg klarte ikke helt å plassere hvem det var, forteller Marita.

Det viser seg å være en venninne av henne, utkledd som daværende rådmann i kommunen. På seg har hun dress, briller, pute på magen og en stresskoffert med teksten «Død over distriktene».

– Hun hadde virkelig tatt ham på kornet med utkleddingen, briller litt nede på nesene og haka presset ned så det ble litt dobbelthake. Det var utrolig morsomt, sier Marita.

Marita spør om å få ta et bilde av «rådmannen» på trappa. Senere samme kveld deler hun det i sosiale medier, med teksten: «rådmann selveste» og «det skumleste man kan få på døra». Bakgrunnen for det hun skriver, er at Tjeldsund har dårlig økonomi og at kommuneledelsen har kuttet, og vil kutte mer, blant annet i skolebudsjettene.

«Halloween-saken»

Noen dager senere er Marita i bilen på vei hjem fra jobb når telefonen ringer. Det er en nabo som forteller at innlegget hennes var tema på et åpent formannskapsmøte i kommunen.

– Han sa at det de kalte «Halloween-saken» hadde vært hovedsak på møtet. Der ble bildet omtalt som trakassering og mobbing av rådmannen, og det ble sagt at en ansatt i kom-

munen ikke kunne gjøre noe slikt, sier Marita Kvanli.

Formannskapet vedtok å hente inn en juridisk vurdering av bildepostingen.

Hun, en vanlig lærer, har vært tema i et politisk møte, der både ordfører, kommunedirektør, politikere og administrasjon var med.

Marita kjørte bilen inn til siden.

– Det første jeg gjorde, var å gå inn på Facebook og Instagram og slette innlegget. Jeg fikk panikk rett og slett. Det hørtes ganske alvorlig ut og det var det faktisk også, sier hun.

Verken tidligere ordfører eller rådmann ønsker å kommentere dette overfor Utdanning.

I dagene som fulgte ventet Marita på beskjed fra kommuneledelsen, men hørte ingenting. Ikke fra dem, men fra mange andre. Det at et Halloween-bildet var tema på formannskapsmøtet hadde spredt seg, og nå ringte journalister fra både lokal- og riksmidier. Marita svarte høflig nei.

– Jeg turte ikke snakke med noen. Jeg hadde ikke hørt noe fra ledelsen og var redd for å gjøre situasjonen verre.

Etter rundt to-tre uker kom det endelig et brev fra kommunen. Det var en møteinnkalling.

– Hovedmålet med møtet var at de skulle fortelle oss hvordan man kunne og ikke kunne oppføre seg som ansatt i kommunen. Men agendaen var så lite konkret, sier Marita.

Hun tok kontakt med Utdanningsforbundet, og de rådet henne til å la være å gå.

– Det var uklart hva møtet skulle handle om, og hvilke konsekvenser det kunne få for meg som ansatt. Så jeg forklarte det og sa at jeg ikke kom til å stille, sier hun.

– Ambassadør for kommunen

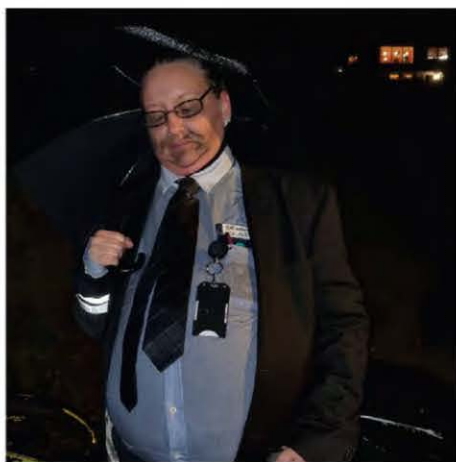
Tjeldsund kommune har på denne tiden stren-

– Ytringsfriheten er noe av det viktigste vi har i et demokrati. Den må brukes når det virkelig gjelder, sier Marita Kvanli.

Lærer ble ytringsfrihet-krenket etter halloween-spøk

En lærers halloween-spøk har skapt uro i en liten kommune i nord, og ble behandlet som «trakassering av rådmannen». Nå får læreren beklagelse.

YTRINGSFRIHET?: Innenfor eller utenfor ytringsfrihets grenser? Selv mente kommunen dette var trakassering av kommunedirektøren.

FOTO: MARITA KVANLI

Henrik Einangshaug
Journalist

Vi rapporterer fra Tjeldsund

Publisert 4. des. 2023 kl. 16:54
Oppdatert 5. des. 2023 kl. 08:26

Artikkelen er mer enn to år gammel.

ge regler for de ansattes ytringsfrihet. Der står det at ansatte skal være «ambassadører for kommunen», også på fritiden.

– Jeg forsto ikke helt hva det innebar. Hva betyr det i praksis? spør Marita.

I ukene fram mot jul var hun urolig for hvilke konsekvenser saken kunne få, og hun ventet fortsatt på den juridiske vurderingen som formannskapet hadde bestilt.

– De skulle innhente advokatuttalelse. Så jeg gikk rundt og frykta litt for jobben min. De hevdet jo at jeg hadde trakassert og mobbet rådmannen.

Fortsatt snakket hun ikke med journalister, men så skjedde det noe.

– Da ordføreren uttalte seg til VG, stilte jeg opp i en sak i samme avis. Etter det prata jeg med flere journalister.

Halloween-bildet ble omtalt både i VG, NRK, Utdanningsnytt og i lokalavisene.

Tidlig i 2023 fikk Marita Kvanli en ny innkalling til møte. Denne gangen stilte hun og hadde med advokat og representanter fra Utdanningsforbundet. Den juridiske vurde-

ringen formannskapet ba om var klar, og den konkluderte med at Marita ikke hadde gjort noe ulovlig.

– Da trodde jeg at vi kunne legge saken bak oss. At de skulle si unnskyld, og så var vi ferdige med det, sier hun.

Men sånn ble det ikke.

– Jeg opplevde at de brukte hersketeknikker, og at målet var å få meg til å be om unnskyldning for at jeg hadde delt bildet.

Hun ble kritisert for å ha brukt sosiale medier til å ytre seg om kommunens drift.

– Jeg spurte om det hadde vært greit om jeg hadde skrevet et leserinnlegg i avisa med samme budskap. Det ville det ikke vært, var svaret.

Utdanningsnytt har kontaktet både tidligere rådmann og tidligere ordfører i Tjeldsund, men ingen av dem ønsker å uttale seg om saken.

Etter møtet ble hun enig med advokaten om å klage saken inn for Sivilombudet. Ombudet skulle vurdere kommunens håndtering opp mot ytringsfriheten til offentlig ansatte. Samtidig vokste engasjementet lokalt. Flere reagerte på kommunens håndtering av saken.

Klage til Sivilombudet

Etter kommunevalget høsten 2023 ble det et maktskifte i Tjeldsund. Mens ny ordfører tok plass på kontoret, gikk Marita fortsatt og ventet på avgjørelsen fra Sivilombudet. I desember kom konklusjonen:

«Sivilombudet konkluderer med at kommunen krenket den ansattes ytringsfrihet ved at formannskapet vedtok å ta avstand fra ytringen, uten først å avklare om ytringen lå innenfor det en ansatt har adgang til å ytre seg om.»

Ombudet mente altså at Marita sin ytring var innenfor ytringsfriheten, selv om hun er ansatt i kommunen. Kommunen fikk også kritikk for måten de behandlet henne på etter at den juridiske vurderingen var klar:

«At kommunens administrasjon opprettholdt møteinnkallingen og gjennomførte

møtet med det innholdet det hadde, fremfor å erkjenne at ytringen var legitim også i form og forum, fremstår som utilbørlig opptreden fra arbeidsgivers side.»

Og til slutt skriver ombudet i avgjørelsen:

«Sivilombudet ber kommunen gjøre det klart for den ansatte at ytringen hennes var legitim, og beklage håndteringen av saken.»

– Det var en stor lettelse, sier Marita.

Den nyalgte ordføreren i Tjeldsund, Robin Ridderse, fikk jobben med å beklage. Det gjorde han med glede.

– Når man har en utøvende makt i et lokalsamfunn, må man tåle å bli harselert med, spesielt når det er et politisk budskap. Ytringsfrihet er en av de viktigste grepene vi har i et demokrati, sier ordføreren.

Åpnere nå

Marita Kvanli mener mye har endret seg i Tjeldsund de siste to årene.

– Det er et helt annet ytringsklima nå. Det føles godt både å jobbe i kommunen og å bo her, sier hun.

Retningslinjene for ansattes ytringsfrihet er blitt endret. Det er et av grepene ordfører Robin Ridderse har tatt etter saken.

– Vi ba om revisjon av reglementet. Hvis du

«Hvis du bare får lov til å si positive ting om kommunen, men ikke komme med kritikk, da er det jo knebling.»

Robin Ridderse, ordfører i Tjeldsund

bare får lov til å si positive ting om kommunen, men ikke komme med kritikk, da er det jo en knebling, sier Ridderse.

Det er nå presisert i kommunens etiske regelverk at de ansatte har samme rett som alle andre til å ytre seg kritisk om kommunens drift, ressursbruk og politiske prioriteringer. Dette gjelder også når de uttaler seg som privatpersoner om eget arbeidsfelt. Ridderse mener det er særlig viktig at lærere opplever at de har ytringsfrihet.

– Lærere og barnehagelærere har en mye større og viktigere rolle enn folk flest tror. En slik ytring som Marita kom med, viser at vi bor i et godt land, sier Ridderse.

Selv vet ikke Marita hvor stor betydning hennes Halloween-bilde hadde for endringene, men hun tror kanskje det hjalp litt.

– Hvis det var det bildet som satte noe i bevegelse, så var det verdt det.

Samtidig må hun innrømme at det har kostet.

– Man må velge sine kamper og være forberedt på å stå i dem. Men ytringsfriheten er noe av det viktigste vi har i et demokrati. Den må brukes når det virkelig gjelder.

- Fikk en følelse av at det var best om jeg tiet

«Silje» la ut et dikt på Facebook.
Det skulle hun komme til å angre på.

Tekst: Sonja Holterman Foto: Siv Dolmen Fotomontasje: Kristin Slotterøy

I et lite møterom, på en stor skole i Trøndelag, sitter Silje med ei rosa mappe i hendene. Hun heter egentlig noe annet, men vil være anonym. Forklaringen på hvorfor hun vil det finnes i mappa hun holder. Forsiktig skyver hun den over bordet.

– Jeg har jo lagt saken bort, og da jeg så gjennom denne mappa, ble jeg litt overrasket. Alt dette på grunn av et lite dikt, sier Silje.

I mappa ligger brev fra rektor, fylkesdirektør, advokat, lege, fagforening og fra henne selv. De ble skrevet mellom 2014 og 2016, men fortsatte å prege livet hennes fram til i dag.

Diktet

Det hele startet i januar 2014. Silje, som jobber ved en videregående skole i Trøndelag, sitter hjemme i leiligheten sin. Ute er det mørkt, og hun har tatt fram ei notatbok. Hun pleier å skrive ned tankene sine, og akkurat nå tenker hun på karaktersetting. Det er det arbeidsdage- ne handler om nå, og det er særlig karakterene i orden og oppførsel hun sliter litt med.

– Jeg synes av og til det er litt synd på elevene når vi lærere sitter og diskuterer om de skal bli satt ned. Hvis du får en dårlig karakter i matte, så kan du ta matte opp igjen. Men hvis du får nedsatt orden og adferd, så står den resten av livet.

Hun skriver et dikt som hun kaller «Karak-

termøter», og tar et bilde av det med mobilen.

– Jeg hadde skrevet et annet dikt samtidig, og for å spare på dem sendte jeg bildene til meg selv på Messenger.

Noen dager senere legger hun diktet ut på Facebook. Silje registrerer fornøyd at hun får både «likes» og kommentarer.

Men noen dager senere får Silje en e-post fra rektor på skolen der hun jobber. Hun kalles inn til et møte påfølgende dag. Årsaken står det ingenting om, så Silje sender et svar og spør hva dette handler om. I svaret fra rektor står det: «Hei, jeg har fått kopi av noen linjer med overskriften Karaktermøter, som skal være hentet fra din side på facebook. Det er i grunnen alt jeg vet, så derfor ønsker jeg å snakke med deg for å finne ut hva dette dreier seg om. Jeg ser på dette kun som en oppklarende samtale.»

Dagen etter går hun sammen med en til-litsvalgt til rektors kontor. Der sitter rektor og assisterende rektor. På møtet får hun vite at den som meldte fra om diktet mener at det handler om en konkret elev. En elev som skal ha fått ni anmerkninger i geografi.

– Det syntes jeg var veldig rart. Jeg er ikke geografilærer og var ikke med på karaktermøtet hvor dette skulle ha kommet fram, sier hun.

Silje forklarer til rektor at diktet ikke er basert på en virkelig person, og at hun ikke ante at en elev hadde fått så mange anmerkninger

i geografi. Silje spør hva hun kan gjøre for å ordne opp.

– Jeg fikk beskjed om at jeg kunne slette diktet, og det gjorde jeg med en gang.

Likevel, noen dager senere ligger det et brev i posthylla.

I brevet står det blant annet: «... har lagt ut en tekst/dikt på facebook med overskriften Karaktermøter, like etter at disse møtene var avholdt for første termin. Det finnes en elev som fikk LG orden. ... Dette er et klart brudd på Retningslinjer for bruk av sosiale medier og på Ethiske retningslinjer i Sør Trøndelag fylkeskommune ... Hvis forholdet ikke bedrer seg, vil det kunne føre til ytterligere reaksjoner.»

– Jeg følte meg helt maktesløs, og jeg var veldig redd for å miste jobben min, sier Silje.

Fikk ikke klage

En slik muntlig advarsel er en formell, arbeidsrettslig reaksjon som legges i personalmappen. Utdanning har fått tilgang til dokumentene i denne saken, både e-poster, brev og Sivilombudets behandling av saken.

I brevet Silje fikk står det også at advarselen ikke er et enkeltvedtak, og at det derfor ikke kan klages på. Hun gjør det likevel.

– Først klaget jeg til rektor, men der fikk jeg beskjed om at jeg ikke hadde klagerett.

Likevel forsøker hun, og denne gangen

Karaktermøter

Skjebner forsegles, Lite godt.
Kan du det fatte?
Alarmklokker kimer
glad jeg ikke har timer
i geografi.
Anmerkninger 9!

Diktet Silje postet på Facebook

■■■■ har fått mulighet til å forklare seg i samtale med rektor (med tillitsvalgte til stede) den 28/1-2014.

■■■■ sier dette er et generelt dikt som ikke er knyttet til noen konkret elev ved skole. Teksten/diktet kan leses av 500 personer på facebook. ■■■■ forteller at det er en lang rekke innlegg under teksten.

Dette er et klart brudd på *Retningslinjer for bruk av sosiale medier* og på *Etiske retningslinjer* i STFK.

■■■■ er overrakt den muntlige advarselen 30/1- 2014 og har fått anledning til å komme med tilbakemelding og forklaring på forholdet.

Hvis forholdet ikke bedrer seg, vil det kunne føre til ytterligere reaksjoner.

Det blir en gjennomgang av *Retningslinjer for bruk av sosiale medier* for hele personalet i løpet av våren.

Varslet og utdrag fra epost

Den muntlige advarselen er i den form det her er gitt ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Advarselen er gitt som en tilrettevisning fra arbeidsgiver side og ikke som en ordenstraff. Advarselen er ikke gitt på en inngripende måte i form av endring av arbeidsoppgaver eller andre sanksjoner. Det er derfor ikke klageadgang på denne advarselen.

Arbeidsgiver har gitt deg mulighet til å uttale deg både skriftlig og muntlig i sakens anledning.

Sør- Trøndelag fylkeskommune avviser derfor klageadgang i saken.

Fra svaret fra daværende fylkesdirektør

går hun et hakk opp. Silje sender en e-post til fylkesdirektøren. I svaret derfra stod det: «Arbeidsgiver har gitt deg mulighet til å uttale deg både skriftlig og muntlig i sakens anledning. Sør-Trøndelag fylkeskommune avviser derfor klageadgang i saken.»

Utdanning har vært i kontakt med tidligere fylkesdirektør i Sør-Trøndelag, og hun ønsker ikke å kommentere dette brevet.

Advarselen blir stående, og Silje sliter seg gjennom dagene på jobb. Hun føler seg utrygg blant kollegaene.

– Jeg hadde følelsen av at det ble snakket om dette bak ryggen min, sier hun.

Silje forsøker å unngå kollegaene og går omveier til arbeidsplassen for å slippe å møte noen.

– Det var en følelse av at man måtte gjøre alt veldig, veldig riktig. Jeg hadde jo fått en advarsel og fryktet at om jeg gjorde noe feil nå, så kunne jeg bli sagt opp.

Etter hvert blir hun sykmeldt.

– Jeg ble rett og slett dårlig.

Silje har fritatt rektor ved skolen for taushetsplikten, men rektor mener hun ikke har anledning til å kommentere noe av det som kommer frem i denne saken. I en e-post skriver hun:

«Jeg er kontaktet av Utdanningsnytt med forespørsel om å kommentere en sak knyttet til en tidligere ansatt. Som offentlig arbeidsgiver er vi underlagt taushetsplikt om både personalforhold og elevsaker, og kan derfor ikke kommentere enkeltsaker – heller ikke historiske, eller saker der enkeltpersoner selv uttaler seg offentlig. Vi har et særlig ansvar for å beskytte personvernet til elever og andre involverte. Generelt kan vi si at virksomheten følger gjeldende lover, regler og rutiner, og arbeider for å ivareta både ansatte og elever på en forsvarlig og retts-sikker måte.»

«Hva i all verden»

Etter publiseringen av diktet i 2014 har Silje det vanskelig. Hun kommer seg tilbake på jobb, men det er tøft. En dag får hun et tips av en venn.

– Han mente jeg burde kontakte en advokat som kunne mye om ytringsfrihet, forteller Silje.

Det gjorde hun, og advokat Jon Wessel-Aas tok saken.

Wessel-Aas har ytringsfrihet i arbeidslivet blant sine spesialfelt, og han er en av dem som kan mest om dette i landet. Det var flere grunner til at han ønsket å ta saken.

– Det var et fiktivt dikt, et sukk over skjebnene til disse unge elevene, som forsegles når karakterene fastsettes. Jeg tenkte med en gang: Hva i all verden, hvordan kan de reagere på dette, sier Jon Wessel-Aas.

At arbeidsgiver mente Silje brøt taushetsplikten, har han ikke forståelse for.

– Det var ingenting identifiserende i diktet. Det var heller ikke noe som antydte at det hadde noe som helst å gjøre med en virkelig sak, sier Wessel-Aas.

At det ble gitt muntlig advarsel for dette, mente advokaten også var feil.

– Jeg reagerte på at et lite dikt på Facebook

skulle føre til en muntlig advarsel. Det er en arbeidsrettslig sanksjon som blir hengende ved, og som kan brukes mot deg senere.

Men Wessel-Aas reagerte også på retningslinjene som Silje og de andre lærerne i Sør-Trøndelag måtte følge.

– Fylket hadde en regel som sa at hvis du ytrer deg om noe som har med eget arbeidsfelt å gjøre i sosiale medier, så ytrer du deg per definisjon på vegne av arbeidsgiver. En slik regel kan selvfølgelig ikke arbeidsgiver ha, sier han.

Sammen med Silje utformer han en klage til Sivilombudet. Sivilombudet er Stortingets uavhengige ombud som kontrollerer at offentlige myndigheter ikke gjør urett mot enkeltpersoner.

Får støtte

Ganske nøyaktig to år etter at hun postet diktet på Facebook, får Silje avgjørelsen fra Sivilombudet. Her står det: «Ombudsmannen har kommet til at klagerens publisering av diktet lå innenfor yringsfriheten.» Videre ber ombudet om at advarselen skal trekkes tilbake.

Fylkeskommunen får også kritikk for sine etiske retningslinjer og blir nødt til å endre dem. Tidligere fylkesdirektør for utdanning i Sør-Trøndelag sier en generell kommentar at de tok Sivilombudets beslutning til etterretning, og at det var problemfritt.

I dag jobber Silje ved en ny skole. Saken er formelt avsluttet, men sporene sitter igjen.

– Det å ha det bra på jobb har mye å si for hvordan livet er ellers også. De årene jeg holdt på med denne saken var veldig tøffe.

– Jeg følte det var best om jeg tiet. Og når jeg nå ser tilbake på alt jeg måtte gjennom, så må si at jeg angrer på det diktet.

– Tar lang tid å snu en ukultur

I Bodø har tillitsvalgte jobbet lenge for å bedre vilkårene for yringsfriheten til ansatte. De roser kommunen for jobben som har gjort.

Tekst: Kari Oliv Vedvik

– Sånn som det er i dag står i sterk kontrast til slik det var tidligere. Folk er blitt gitt skriftlige advarsler for å uttale seg kritisk. Jeg har selv blitt innkalt flere ganger for ting jeg har sagt i media. Sånn er det ikke lenger. Og det er jeg veldig glad for, sier leder av Utdanningsforbundet i Bodø, **Trond Arne Fjordtun**.

I Bodø kommunes retningslinjer står det i dag at «Bodø kommune ser det som positivt at ansatte gir uttrykk for sine meninger om eget arbeidsområde og egen arbeidsplass. Yringsfriheten gjelder også omstridte temaer og kritikk».

Den store endringen skjedde for om lag fem år siden, da en ny kommunedirektør kom på plass.

– Jeg har vært tillitsvalgt i nesten 30 år. Yringsfriheten hadde begrensede vilkår og var ikke utbredt i Bodø i mange år, sier **Trond Tandberg**, hovedtillitsvalgt i Unio.

– Da Kjell Hugvik ble ansatt som kommunedirektør i 2021, sa han høyt og tydelig at han ønsket at alle skulle ytre seg fritt. Det har vi fått lov til etterpå. Det har vært et markant skille, og Hugvik fortjener ros, sier Trond Arne Fjordtun.

Han har merket en tydelig endring.

– Det er stadig noen som er ute i media, eller skriver leserinnlegg og ytrer seg i sosiale medier om saker som de ikke er enige i. Det blir sett på som noe bra, og det er det jo.

Men de jobber fortsatt med yringskulturen.

– Den gamle yringskulturen henger igjen blant noen ansatte. Det skal mye til før en rektor ytrer seg og viser utad at han er uenig i beslutninger som blir tatt, sier **Katrin Kummernes**.

Hun har vært plassstillingsvalgt og hovedtillitsvalgt i en årrekke.

– Jeg opplever også at folk kan si til meg at de er enige i noe vi har skrevet i et innlegg i sosiale medier, men at de ikke vil trykke «like» slik at andre ser det. Så vi har litt igjen før vi er i mål, sier Kummernes.

– Vi bør også alle bli bedre på å rose dem som ytrer seg. Det krever litt å være den som sier ifra, de fortjener en klapp på skulderen.

Tandberg mener likevel at ansatte nå trygt kan gi uttrykk for uenighet uten at det får negative konsekvenser.

– Men det tar lang tid å snu en ukultur, sier han.

Hør «Det er best at du tier»

En dokumentarserie om lærere som har brukt yringsfriheten sin, og hva det kostet dem.

A portrait of Ruth-Line Meyer Walle-Hansen, a woman with shoulder-length blonde hair and blue eyes, wearing a dark grey jacket over a white shirt. She is standing in front of a building with yellow walls and red window frames. The text is overlaid on the right side of her jacket.

*«Retningslinjene
skal støtte, ikke
begrense.»*

Ruth-Line Meyer Walle-Hansen, advokat og leder
for juridisk avdeling i Utdanningsforbundet

- Bommer totalt

Mange norske kommuner har retningslinjer som sterkt begrenser ansattes ytringsfrihet, mener forsker og advokater.

Tekst: Kaja Mejlbo, Sonja Holterman og Kari Oliv Vedvik

- Noen kommuner treffer godt og legger opp til en åpen og opplyst samtale og er ikke redd for frie ytringer. På den andre side er det mange som bommer totalt, sier advokat Ruth-Line Meyer Walle-Hansen.

Walle-Hansen leder den juridiske avdelingen i Utdanningsforbundet. På forespørsel fra Utdanning har hun, sammen med sine kolleger, vurdert og kategorisert utdrag fra kommunale retningslinjer for ytringsfrihet.

Utdanning har samlet retningslinjer som omhandler ansattes ytringsfrihet i alle landets kommuner og fylkeskommuner (se faktaboks).

I rundt en tredel av kommunene var ikke slike retningslinjer åpent tilgjengelig på nett.

Om lag en tredel av alle landets kommuner får et ok-stempel av Walle-Hansen og hennes kolleger. Men om lag 120 kommuner har bestemmelser som juristene mener er uklare eller problematiske.

- Det kan handle om uklart språk, manglende veiledning eller motsigende formuleringer, sier Walle-Hansen.

Noen kommuner skriver at ansatte ikke får bruke stillingstittelen sin når de uttaler seg eller at de ikke kan protestere etter at vedtak er fattet. Andre skriver at ansatte må unngå å uttale seg om eget fagfelt.

- Dette er direkte feil. Det er jo nettopp fagfolkene stemme som trengs i den offentlige debatten. Arbeidsgiver kan bestemme hvem som kan uttale seg på vegne av kommunen, men ansatte har full rett til å uttrykke sine meninger om for eksempel politisk styring og prioriteringer, sier Walle-Hansen.

Enkelte kommuner får stryk-karakter av UDF-advokaten.

I Volda kommunes retningslinjer for pressekontakt heter for eksempel at ansatte må avklare med kommunalsjef før de går til pressen. I Vindafjord står det at kritikkverdige forhold skal tas opp «tenesteveg».

- Her kan det se ut som det drives en form for sensur, sier Walle-Hansen.

- I strid med Grunnloven

Utdanning har også delt materialet med advokat Jon Wessel-Aas, Fafo-forsker Sissel Trygstad og leder i Utdanningsforbundet, Geir Røsvoll.

Alle reagerer på det som kommer frem.

- Altfor mange kommuner har retningslinjer som gir uttrykk for at de ansattes ytringsfrihet er snevrere enn hva den er, og som dermed er i strid med Grunnloven, konkluderer Jon Wessel-Aas, som er ekspert på nettopp ytringsfrihet og medierett.

- KS har gjort et arbeid på dette området, men fremdeles er det mange kommuner som ikke har sine retningslinjer på stell. Det er nedslående, mener Fafo-forsker Sissel Trygstad.

Hun mener imidlertid problemet neppe skyldes vond vilje, men manglende kunnskap og at kommunene ikke ser viktigheten av det.

- Det er en bevisstløs holdning. Kommunen må gå gjennom hvilke regler de har, det er deres ansvar at de oppdateres og at det øves på denne typen problemstillinger i organisasjonen, sier hun.

Utdanningsforbundets leder, Geir Røsvoll,

SLIK HAR VI JOBBET:

Utdanning har gjennomgått retningslinjer for ytringsfrihet for ansatte i alle landets kommuner og fylkeskommuner.

Vi har søkt etter «etiske retningslinjer» på kommunenes nettsider. Der vi ikke fikk treff, har vi også søkt på blant annet ytringsfrihet, personalhåndbok, pressereglement, kommunikasjonsstrategi og sosiale medier.

Relevante dokumenter er samlet inn, og utdrag om ansattes ytringsfrihet er gjennomgått.

Advokater i Utdanningsforbundet har vurdert materialet og kategorisert retningslinjene i fire grupper: «ikke åpent tilgjengelig», «ok», «uklart» og «problematiske».

Hele oversikten publiseres på utdanningsnytt.no.

Mange lærere mener det er færre kritiske røster blant dem enn før. Her er noen uttalelser fra lærere som deltok i vår spørreundersøkelse om ytringsfrihet.

Har ytret meg kritisk innad på egen arbeidsplass, men opplever å ikke ha tillatelse til å fremme disse synspunktene/kritikken utad.

Tidligere gikk lærerne fremst i demonstrasjonstogene. Nå tier vi, og unngår meningsutvekslinger i det offentlige rom.

Jeg opplever at skolesystemet (fra sentralt hold og lokalt på skolen) ikke tar demokrati i praksis, demokrati og medborgerskap og temaer om menneskerettigheter på alvor.

Når det gjelder samfunnsspørsmål har jeg en opplevelse av at man ikke har full ytringsfrihet som lærer, med mindre du har de "politisk korrekte" ytringene.

er sjokkert.

– Det er ganske utrolig at norske kommuner faktisk har regelverk som kan være i strid med Grunnloven, sier han.

– Det kan ikke være opp til den enkelte kommune om de skal følge loven eller ei. Sentrale myndigheter må legge et mye hardere press på kommunene for å rydde opp.

Plagsom og ubehagelig

I mange retningslinjer vises det til at ansatte må ta hensyn til kommunens omdømme.

For eksempel heter det at ansatte «ikke skal uttale seg på noen måte som skader kommunens troverdighet og omdømme» i retningslinjene i Østre Toten kommune. Mens Gol kommune skriver at «vi skal skape godt omdømme ved å framsnakke kommunen».

Fafo-forsker Trygstad mener dette henger sammen med en utvikling i offentlig sektor.

– I mange kommuner er de opptatt av å formidle positive budskap om virksomheten

for å bygge omdømme og tillit til tjenestene. Tankegangen kommer fra New Public Management, en markedstenkning som ble adoptert av offentlig sektor på 2000-tallet. Men dette er en misforståelse. Du bygger tillit ved å levere gode tjenester, og da må også kritiske forhold bli kjent og ryddes opp i, sier hun.

Begrepet lojalitetsplikt går igjen i mange retningslinjer. Det er en ulovfestet plikt som innebærer at ansatte ikke skal skade arbeidsgivers legitime interesser.

– Vi erfarer at det er stor usikkerhet blant våre medlemmer når det gjelder hva dette innebærer, sier Walle-Hansen.

– Det er viktig å merke seg at en ytring kan være kritisk, plagsom og ubehagelig uten at den er illojal.

Kjersti Løken Stavrum, som ledet Ytringsfrihetkommisjonen, peker på det samme.

– Alminnelig kritikk er helt greit. Det er ikke illojalt å være uenig i beslutninger eller politiske prioriteringer.

Ifølge ekspertene kan retningslinjer få konsekvenser, selv om de ikke håndheves strengt.

– Mange ansatte vil forholde seg til det som står der og bli mer forsiktige. Dermed kan viktige perspektiver bli borte fra den offentlige debatten, sier advokat Jon Wessel-Aas.

Trygstad er enig.

– Vi trenger offentlig ansatte i diskusjonen om hvordan offentlige midler brukes. De har kunnskap som er viktig for fellesskapet.

Løken Stavrum mener det er særlig alvorlig når lærere blir utelatt fra den offentlige samtalen.

– De underviser i demokrati og deltakelse. Da må de også kunne vise i praksis at det er legitimt å ytre seg.

Tydelig avsender

Ruth-Line Meyer Walle-Hansen forteller at Utdanningsforbundet bruker mye tid på å lære opp tillitsvalgte i nettopp ytringsfrihet. Hun oppfordrer alle som jobber i skolen til å lese

Jeg mener det i stor grad råder et enighetstyranni i norsk skole.

Offentlig sektor tilhører fellesskapet, og vi har en forpliktelse til å melde fra om kritikkverdige forhold.

Veldig mye blir feid under teppet. Vi skal framstå som om vi har kontroll.

Jeg har jobbet 25 år i skolen, og de kritiske røstene har blitt færre.

Om du ytrer deg negativt om forhold på arbeidsplassen din vil du få svi. Hvor er varslerne 5 år etter?

Ytringsfrihet er en ting, men hvor man skal ta opp saker som omhandler egen arbeidsplass er en annen. Det er ikke alt som bør tas i det offentlige rom.

ytringsrådene fra Ytringsfrihetskommisjonen (Se midt-sidene i dette bladet).

– Lærere skal selvsagt overholde taushetsplikten, men utover det har de et stort ytringsrom, sier Walle-Hansen.

– Et generelt råd er å være tydelig på at man uttaler seg på egne vegne og at man ikke bruker navn på enkeltpersoner.

Og det finnes kommuner som Walle-Hansen mener formulerer seg både tydelig og godt om ytringsfrihet.

Larvik kommune er et eksempel. De skriver at ansatte, som alle andre borgere, kan delta i samfunnsdebatten og uttale seg på egne vegne. I Bodø fremheves det som positivt at ansatte gir uttrykk for sine meninger om egen arbeidsplass – også kritiske. Og i Trondheim heter det at «åpen debatt, også fra ansatte, er en forutsetning for et levende lokaldemokrati.»

– Dette er gode eksempler på hvordan retningslinjer kan støtte, ikke begrense, ansattes ytringsfrihet, sier Walle-Hansen.

Foto: Jørgen Jølestad

«Det er ganske utrolig at norske kommuner faktisk har regelverk som kan være i strid med grunnloven.»

Geir Røsvoll, leder Utdanningsforbundet

Dette svarer kommunene:

VOLDA KOMMUNE

ved personalsjef Berit Lyngstad:

– Utdraget er henta fra våre retningslinjer for pressekontakt i Volda kommune og er ikkje ein del av våre etiske retningslinjer. Setninga som er trukke fram handlar ikkje om at tilsette går ut med kritikkverdige forhold, varslar eller uttalar seg som privatpersonar (som står omtalt anna stad i same dokument), men til dømes at ein inviterer pressen inn til barnehagen, eller på omsorgssenteret eller anna tenestestad. Eller at ein ønskjer å sende tekst og bilder til pressa etter eit arrangement eller om ei teneste. I slike tilfelle ønskjer vi at dette vert klarert, då det er fleire problemstillingar ikkje alle treng å vere like bevisste på, til dømes knytt til personvern.

– Så skal det seiast at dokumentet vart laga i samband med ei kommunesamanslåing, og eg trur ikkje at dei som jobbar med kommunikasjon i organisasjonen i dag har eit eigarforhold til dette. Eg trur og at mykje er annleis no enn i 2020, spesielt med tanke på å dele bilete osv. Så om ikkje anna vart vi bevisstgjort at vi har desse retningslinjene og at behovet for dei må vurderast på nytt.

VINDAFJORD KOMMUNE

ved kommunalsjef Ingebjørg Rullestad Gjerde:

– Kommunen deler vurderinga av at ordlyden kan oppfattast som uklar, og ikkje i tilstrekkeleg grad presiserer skiljet mellom ønske om intern dialog og den lovfesta retten til å varsle eller ytre seg også eksternt. Intensjonen bak formuleringa har vore å oppmode til open og tillitsfull intern samhandling, fordi dette ofte gir eit godt grunnlag for å handtere saker.

– Vindafjord kommune legg stor vekt på ytringsfridomen til dei tilsette. Kommunen er i en prosess med å revidere dei etiske retningslinjene og oppdatere ordlyden, slik at han er tydeleg, presis og i samsvar med gjeldande regelverk og kommunen sine varslingsrutinar.

GOL KOMMUNE

ved kommunedirektør Hege Mørk:

– Formuleringa om å fremsnakke kommunen er en oppfordring, ikke en begrensning. Vi ønsker med dette på ingen måte å legge bånd på de ansattes mulighet til å ytre seg.

– Nåværende etikkplakat ble utarbeidet i 2023, med deltagelse fra tillitsvalgte og verneombud. Plakaten gjennomgås på årlige ledermøter med tanke på behov for revidering. Jeg har ikke fått noen tilbakemelding på at ansatte har reagert på passusen i etikkplakaten. Jeg skal ta dette opp på felles medbestemmingsmøte med tillitsvalgte og vernombud.

Utdanning har også stilt Østre Toten kommune spørsmål om formuleringen de har om å ivareta kommunens omdømme, men har ikke fått noen tilbakemelding.

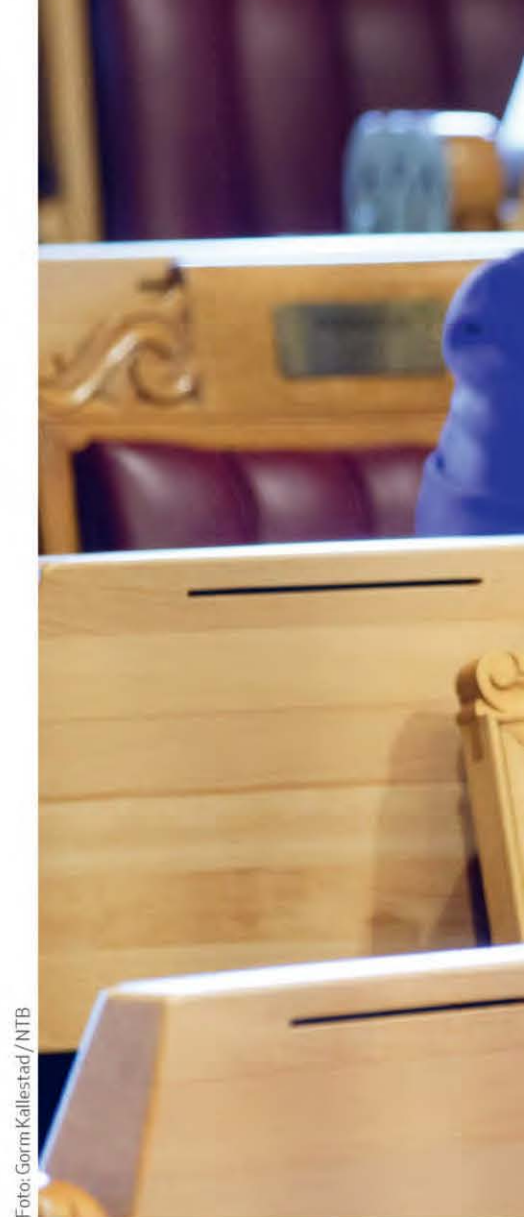

Foto: Gorm Kallestad / NTB

Ba kom

For ti år siden oppfordret regjeringen kommunene til å rydde opp i reglene for ytringsfrihet. – Min oppfordring står fortsatt, sier Jan Tore Sanner.

Tekst: Kari Oliv Vedvik og Kaja Mejlbo

Om det er etiske kommunenes retningslinjer Jan Tore Sanner fortviler over her, vites ikke, men bildet er i alle fall fra 2016 da han var kommunal- og moderniseringsminister i Solberg-regjeringen.

munene rydde opp

– Kjære ordførere og fylkesordførere.

Slik startet daværende kommunalminister Jan Tore Sanner (H) et brev til alle norske kommuner og fylkeskommuner i 2016. Anledningen var Etikkonferansen og at Sivilombudet hadde påpekt at det i kommunene «hersker usikkerhet om hvor grensene for de ansattes yringsfrihet går».

I brevet gikk statsråden raskt fra kjærlige hilsninger til sakens kjerne. Han ba alle kommuner om å gå gjennom sine reglement og vurdere om de er i tråd med gjeldende rett, samt å vurdere andre tiltak for å sikre ansattes yringsfrihet.

«Kommunene bør sette seg mål om å ha en yringskultur i kommunen der ansatte i kommunen kan bruke yringsfriheten sin. De ansatte i kommunene sitter på viktig kunnskap og har informasjon som kan bedre både samfunnsdebatten og kvaliteten på tjenestene», står det i brevet.

Nå har det gått ti år. Men Utdannings gjennomgang av retningslinjer og regler tyder på at mange kommuner fremdeles ikke er i mål. En tredel av kommunene har en ordlyd i sine retningslinjer som advokater og juridisk avdeling i Utdanningsforbundet kategoriserer som «uklare» eller «problematiske».

– Er drøftet siste året

Sanner er ute av politikken og er blitt statsforvalter i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus. Men han skriver til Utdanning at brevet fra 2016 står seg fortsatt.

– Som jeg understreket er det viktig at folkevalgte, ledere og ansatte er kjent med rammene for ansattes yringsfrihet, sier Sanner og siterer seg selv på at kommunene bør gå gjennom retningslinjene med jevne mellomrom.

I en undersøkelse Samfunnsøkonomisk analyse gjorde for KS i fjor, svarte 90 prosent av

kommunedirektørene at etiske retningslinjer er blitt drøftet i administrasjonen det siste året.

KS sitt råd er også at de offentliggjøres.

– Retningslinjene bør beskrive hvordan medarbeidere og folkevalgte skal håndtere interessekonflikter om for eksempel habilitet, bierverv og gaver og fordeler, skriver Lise Spikkeland, spesialrådgiver for lokaldemokrati og etikk i KS i en e-post til Utdanning.

KS har også etablert et uavhengig etikkutvalg for kommunesektoren, som nå ledes av Dagfinn Høybråten.

– Når det gjelder yringsfrihet og varsling spesielt, så har KS laget en veileder om dette. KS Advokatene har vært sentrale i det arbeidet. Veilederen følger opp behovet Sivilombudet har uttrykt for å styrke kommunalt ansattes yringsfrihet og endringene i arbeidsmiljølovens bestemmelser om varsling, opplyser Spikkeland.

- Begrenses av kontrakter

Tillitsvalgt Toril Reehorst Kalsås mener arbeidskontraktene i private barnehager begrenser ansattes mulighet til å ytre seg. Feil, svarer barnehagekjedene.

Tekst: Kari Oliv Vedvik Foto: Silje Katrine Robinson

– Jeg har selv lagt lokk på eller dekket over ting. Jeg tror barnehageansatte gjør det for at foreldre ikke skal bli engstelige, forteller Toril Reehorst Kalsås.

– Da jeg jobbet i barnehage, kunne jeg for eksempel si til foreldrene at vi valgte å ikke dra på tur. Sannheten var at vi ikke kunne, fordi vi var for få på jobb, innrømmer hun.

I dag er Kalsås tillitsvalgt i Utdanningsforbundet i Bergen med ansvar for medlemmer i private barnehager. Hun jobber for at flere ansatte skal ytre seg og ønsker at de skal fortelle om hvordan det står til i barnehagene.

– Foreldre må kunne stole på at vi snakker sant. Hvis vi skal få belyst at det er for få på jobb, må vi være ærlige om det.

Lederes holdning er avgjørende

Kalsås mener at private barnehageeiere ofte har kontrakter og regler som er vanskelige å tolke og som virker begrensende for ansattes ytringsfrihet.

– Det står at ansatte har ansvar for å bidra til et godt omdømme, det står om lojalitetsplikt og det er overdrevet fokus på taushetsplikt som går utover barnehagelovens bestemmelser, sier hun.

Som ansatt har hun selv uttalt seg i mediene

og kjent på at det ikke alltid er blitt møtt på en god måte.

– Kommentarer etterpå, som gjør at du skjønner at ledelsen har snakket om det du har sagt, gjør at du blir utrygg.

For å få et godt ytringsklima er det avgjørende at det legges til rette for det, mener Kalsås.

– Hvilken holdning ledere og styrere har, er helt avgjørende for hvilket ytringsklima det blir ute i barnehagene. Det gjelder både offentlige og private eiere. Arbeidsgivere må vise at de er positive til at de ansatte ytrer seg, og støtte dem som gjør det, selv om de ikke er enige i det som sies.

Kan ikke si noe om «interne forhold»

Ifølge Ragnar Sagdahl, leder for samfunnskommunikasjon i Læringsverkstedet, ønsker de ansatte som bruker stemmen sin.

Barnehagekjeden er Norges største og har rundt 250 barnehager i Norge.

– Barnehagesektoren blir bedre når de som står nærmest barna og hverdagen, deltar i debatten om kvalitet, rammevilkår og utvikling. Vi har derfor ingen regler som forbyr ansatte å skrive leserinnlegg, delta i debatter eller ytre seg i sosiale medier. Tvert imot opplever vi det som verdifullt når ansatte bidrar med faglige

Tillitsvalgt Toril Reehorst Kalsås tror mange barnehagelærere legger lokk på ting fordi de ikke vil at foreldre skal bli engstelige.

«Vi ønsker en kultur med stor takhøyde.»

Ragnar Sagdahl, Læringsverkstedet

perspektiver og erfaringer. Det ser vi også i praksis i mange av våre barnehager, skriver Sagdahl i en e-post til Utdanning.

Læringsverkstedets arbeidskontrakt inneholder bestemmelser om taushetsplikten. Der heter det at «Arbeidstaker er for øvrig gjort oppmerksom på den generelle taushetsplikten vedrørende interne forhold i barnehagen som følge av den ulovfestede lojalitetsplikt i arbeidsforholdet. Taushetsplikten gjelder også etter at arbeidsforholdet er avsluttet. Brudd på taushetsplikten er å betrakte som grovt pliktbrudd og kan medføre avskjed, erstatningsansvar og/eller straffansvar.»

Sagdahl vil ikke være med på at formuleringen har noen nedkjølende effekt på ytringsklimaet.

– Formuleringen om «interne forhold» skal ikke tolkes som et forbud mot å delta i offentlig debatt, men er ment for å beskytte fortrolige opplysninger om barn, familier og ansatte, opplyser Sagdahl.

– I praksis kan ansatte uttale seg om barnehagefaglige spørsmål, barns utvikling, bemanning, ledelse og arbeidsmiljø, selv når synspunktene er kritiske.

Sagdahl sier det stilles krav om at det må være tydelig når en medarbeider uttaler seg på egne vegne kontra på vegne av virksomheten. Informasjon som kan identifisere enkeltpersoner eller detaljer fra personalsaker er også unntatt offentlighet.

Når det gjelder lojalitetsplikten, skriver han:

– Den skal hos oss ikke forstås som en munnkurv, og heller ikke praktiseres slik.

– Når det gjelder kritikkverdige forhold, har

vi egne rutiner for varsling som alle ansatte og foresatte er gjort kjent med. Vi ønsker en kultur med stor takhøyde, faglig trygghet og respekt for både barns og familiers behov for vern, og for ansattes rett til å bruke stemmen sin, sier Ragnar Sagdahl.

– Handler om personvern

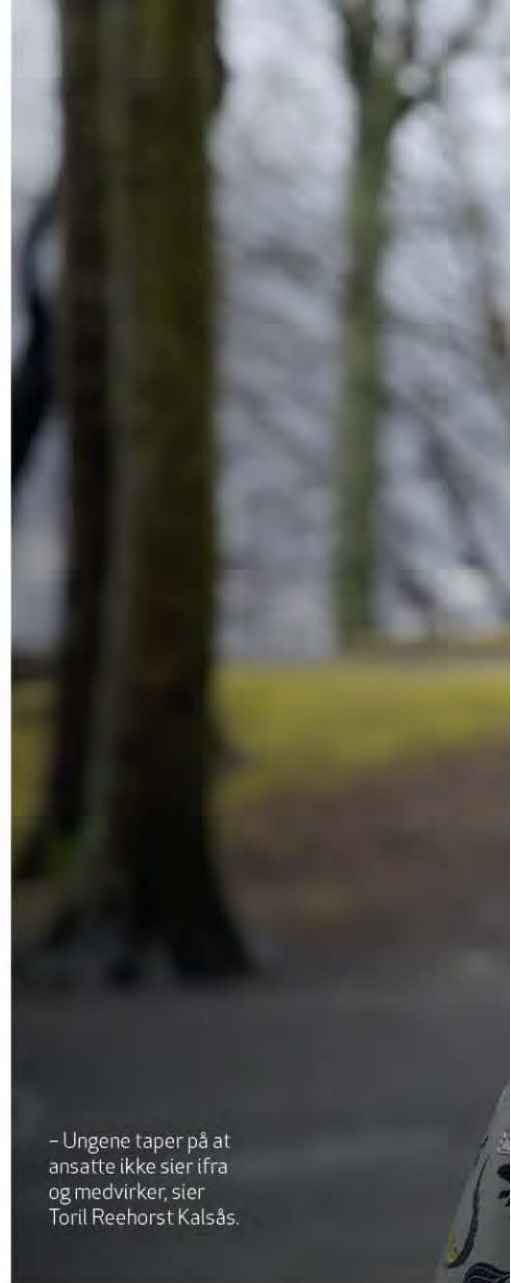
Hos barnehagekjeden Espira har de også bestemmelser om både taushetsplikt og lojalitetsplikt. I personalhåndboken står det blant annet:

«Alle våre ansatte er i sitt arbeid pålagt taushetsplikt i henhold til Lov om Barnehager. I tillegg kan ingen interne forhold vedr. arbeidsplassen drøftes med brukere eller andre utenforstående. Brudd på taushetsplikten/lojalitetsplikten kan få konsekvenser for ditt arbeidsforhold hos oss. Taushetsplikten gjelder også etter at man har fratrudd sin stilling.»

Direktør for myndighet og kommunikasjon, Kjersti Oppen, sier at bestemmelsene først og fremst handler om å ivareta barn og foreldres rett til personvern, og sikre at opplysninger som er underlagt lovpålagt taushet, ikke deles.

– Som barnehageeier forvalter vi sensitiv informasjon og må derfor forholde oss til flere regelverk samtidig, herunder barnehage-loven, personvernregelverket (GDPR), arbeidsmiljøloven og øvrige relevante bestemmelser, sier Oppen.

Hun sier at i praksis innebærer dette at ansatte ikke kan dele taushetsbelagte eller personidentifiserbare opplysninger om barn, foreldre eller kolleger, eller interne forhold som omfattes av personvern og lovpålagt taushet.

– Ungene taper på at ansatte ikke sier ifra og medvirker, sier Toril Reehorst Kalsås.

«Som barnehageeier forvalter vi sensitiv informasjon.»

Kjersti Oppen, Espira

Tror det kostet henne en jobb

Barnehagelæreren mener det hun skrev om fastlegemangelen i kommunen førte til at hun ikke fikk jobben hun søkte på.

– Jeg skrev på sosiale medier at situasjonen med mangel av fastleger ikke var bra. Da fikk jeg påpakning om at jeg ikke burde uttale meg negativt om kommunen, jeg som selv var kommunalt ansatt, forteller «Anna».

Hun er en av dem som har svart på Utdannings undersøkelse om ytringsfrihet og som sa ja til å snakke med en journalist i etterkant. Men siden hun bor i en liten kommune ønsker hun å være anonym. Vi kaller henne «Anna». Hun har aldri ytret seg om egen arbeidsplass eller forhold der, forteller hun.

– En tid etter at jeg hadde skrevet det om fastlegemangelen søkte jeg på en jobb. Jeg har over 25 års erfaring som barnehagelærer, de valgte å ansette en helt nyutdannet barnehagelærer i en lederstilling. Det er vanskelig å bevise, men jeg er overbevist om at jeg ikke fikk jobben fordi jeg hadde uttalt meg negativt om kommunen.

Hun tenker at det er flere ting hun burde ha sagt ifra om, men at hun ikke våger å ytre seg lenger.

– Ting blir hysjet ned. Vi får beskjed om ikke å si noe til foreldrene om for eksempel mangelen på vikarer. Vi dekker over for ikke å uroe foreldrene. Alle ønsker det beste for barna, men ingen tør å si ting høyt.

«Anna» sier at de har tatt opp ting som bemanning og mangel på vikarer internt flere ganger.

– Det er ikke en kjeft som tør å ytre seg offentlig. I hvert fall ikke i sosiale medier. Da ville man blitt kalt inn på teppet. Jeg ble det da jeg kritiserte en tjeneste som kommunen ikke klarte å levere, tenk hvordan det hadde blitt om jeg hadde sagt noe negativt om egen arbeidsplass.

Hun sier hun er blitt mer påpasselig med hva hun skriver eller støtter offentlig, også i sosiale medier.

– Men det er ikke greit at vi har så mange begrensninger i hva vi kan ytre oss om.

– Espiras kommunikasjonsavdeling håndterer henvendelser som gjelder selskapet. Som privatpersoner gjelder generelle regler om ytringsfrihet. Så lenge ansatte overholder gjeldende lovverk og den alminnelige lojalitetsplikten i arbeidsforhold, står de fritt til å ytre seg, sier Oppen og legger til:

– Vi er ikke kjent med tilfeller der ytringer som ligger innenfor disse rammene har fått konsekvenser for ansatte.

Toril Reehorst Kalsås, tillitsvalgt i Bergen, står derimot på sitt.

– Disse bestemmelsene virker begrensende for ansattes mulighet til å ytre seg. Det er jo en forventning om at de skal marsjere i takt og tilpasse seg, sier hun.

– Ungene som taper

– Jeg har aldri hørt om noen som har nektet å skrive under. Blir det for vanskelig, slutter de heller og finner seg en annen jobb. Men i det daglige er det veldig avhengig av hvordan

styreren tolker og håndterer retningslinjene.

Hun mener at det kan være vanskelig å stå i ting alene og at man gjerne må stå flere sammen når man vil påpeke noe som er krittikverdigg.

– Jeg liker å tenke at jeg selv er flink til å si fra. Jeg vil ikke vært redd for å si imot arbeidsgiver eller komme med systemkritikk. Det håper jeg flere vil gjøre.

I Utdannings ferske undersøkelse svarer 9 av 10 at de mener lærere i barnehager og skoler i større grad burde uttale seg offentlig om krittikverdigg forhold.

– De som gjør det bør få støtte fra sine kollegaer, sier Kalsås.

– Ungene taper på at de ansatte ikke sier ifra og medvirker. Det er så lett å akseptere alt som blir foreslått innført i barnehagen, men er det ting vi ikke mener er bra, som ikke holder faglig mål eller i verste fall er skadeligg, så må vi si fra.

Ytringsvett på jobb

Napp ut og heng opp

Arbeidstakerens ni bud

1. Grunnloven, Den europeiske menneskerettskonvensjon og internasjonale konvensjoner gir deg ytringsfrihet. Denne ytringsfriheten gjelder også når du er på jobb.
2. Ytringsfrihet skal bidra til en åpen og opplyst offentlig samtale. Meninger og fakta om faglige og administrative spørsmål er viktig for en slik opplyst samtale, også dersom arbeidsgiver oppfatter disse som uønskede eller uheldige.
3. Selv om arbeidsgiver har styringsrett, kan vedkommende ikke bestemme hva eller hvordan du skal ytre deg.
4. Som ansatt har du en ulovfestet plikt til å opptre lojalt og ikke påføre arbeidsgiver unødvendig skade. Andre bestemmelser som begrenser din ytringsfrihet, er bl.a. lovbestemt taushetsplikt, sikkerhets- og konkurransehensyn. Disse begrensningene skal alltid vurderes opp mot ytringsfriheten.
5. Ifølge arbeidsmiljøloven skal arbeidsgiver legge til rette for et godt ytringsklima. Be om opplæring i ytringsfrihet når arbeidsgiveren din informerer om lojalitetsplikt og omdømmeansvar.
6. Arbeidsgiver bestemmer hvem som kan uttale seg om hva på vegne av virksomheten.
7. Lojale arbeidstakere bruker sin kompetanse til å berike samsfunnsdebatten.
8. Varsling om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen har en særlig sterk beskyttelse. Sett deg inn i bestemmelsene som gjelder for varsling.
9. Snakk gjerne fra levra, men la budskapet gå om hjernen og hjertet før du formidler dem.

Kilde: Ytringsfrihetskommissjonens (2022) to plakater for ytringsvett i arbeidslivet. Den ene er rettet mot arbeidsgivere og ledere, den andre mot arbeidstakere.

Arbeidsmiljøloven

§ 1-1. Lovens formål

Lovens formål er:

c. å legge til rette for et godt ytringsklima i virksomheten

Grunnloven §100

Ytringsfrihet bør finne sted.

Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer og budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar bør være foreskrevet i lov.

Frimodige ytringer om statsstyret og hvilken som helst annen gjenstand er tillatt for enhver. Det kan bare settes klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse.

Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk utenfor anstalter.

Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov fastsettes begrensninger i denne rett ut fra hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.

Lederens ni bud

1. Du skal kjenne lovgivning og rettspraksis som regulerer arbeidstakeres ytringsfrihet.
2. Du skal huske at ytringsfriheten er grunnlovsfestet, og i konkrete saker selv demonstrere at du er lojal til dine medarbeidere og grunnprinsippet for ytringer.
3. Du skal informere og gi opplæring også om arbeidstakerens ytringsfrihet dersom du informerer om styringsretten, lojalitetsplikt til virksomheten og den enkeltes omdømmeansvar.
4. Du har som leder, også etter arbeidsmiljøloven, et spesielt ansvar for å skape en god ytringskultur. En lav terskel for å ytre seg skaper en tillitskultur som kan forhindre at problemer vokser til varslingssaker eller unødige konflikter.
5. Du skal respektere at arbeidstakeren er en demokratisk borger som på egne vegne har rett til å delta i den offentlige samtalen. Lojale arbeidstakere bruker kompetanse tilegnet på arbeidsplassen til å berike samfunnets ordskifte. De viser lojalitet også når de fremmer forslag, motforestillinger og kritikk.
6. Du skal bruke kommunikasjonsavdelingen til beste for offentligheten, for eksempel ved åpenhet, raus tilgjengeliggjøring av informasjon og mer offentlighet enn det lovverkets minimumskrav forutsetter for offentlige eller private virksomheter.
7. Du skal unngå at en samtale med en medarbeider om offentlige ytringer kan oppfattes som en represalie.
8. Du kan gjerne gi støtte til arbeidstakere som står i et krevende offentlig ordskifte.
9. Du skal være varsom med å gi en jobbsøker negativ vurdering ut fra offentlig engasjement eller aktivitet i sosiale medier.

Anbefalinger til aktører i arbeidslivet

- Arbeidsgivere og ledere bør legge til rette for mer kunnskap, opplæring og trening i ytringsfrihet og forhold som påvirker denne, med særlig blick på taushetsplikten og dens unntak, samt forholdet mellom ytringsfrihet og den ulovfestede lojalitetsplikten.
- Arbeidsgivere må forsikre seg om at informasjon om rettigheter i arbeidslivet er tilgjengelig på andre språk enn norsk og engelsk når det er nødvendig.
- Partene i arbeidslivet bør jobbe sammen for å øke kunnskapen om ytringsfrihetens verdi i arbeidslivet og oppmuntre til mer bruk av den.
- Flere instanser bør forsterke innsatsen for å spre kunnskap og informasjonsmaterieell om ytringsfrihet i arbeidslivet gjennom kampanjer og lignende.
- Det er viktig å videreføre faste, systematiske undersøkelser over tid for å måle utviklingen for ytringsfrihet i arbeidslivet.
- Erfaringer med bruk av ytringsfrihet og oppfatning av ytringskulturen innad bør være en del av medarbeiderundersøkelser i bedrifter.

– Det var et inferno

Simon Malkenes satte fyr på Skole-Norge med et haikudikt. Åtte år senere påvirker saken ham fortsatt.

Tekst: Berit Rødstøl

5.mars 2018 blir lærer Simon Malkenes invitert til Dagsnytt 18 for å fortelle om skolehverdagen. Med seg har han et haikudikt.

Grunnen til at han, en helt vanlig lærer på en videregående skole i Oslo, blir invitert til NRKs mest anerkjente debattprogram, er forholdene i Oslo-skolen. I over ett år har mediene skrevet om økende vold, og Simon har engasjert seg med debattinnlegg.

– Vi hadde en svært krevende elevgruppe det skoleåret, og det var kaotisk. Det var vold mellom elever, og mot lærere. Vi hadde politi som spionerte på elever fra lærerværelset fordi det var dopsalg i skolegården, og elevene var bevæpnet, sier Simon.

I studio på Marienlyst leser han diktet:

«R kom sju minutter for sent. B kom 08.30. K er borte. P har ikke bok. M har ikke bok... R... er opptatt av å omtale meg med et fremmedord jeg ikke kan. Nå sporer det helt av.»

På T-banen på veien hjem etter sending renner det inn med meldinger fra både kjente og ukjente. Simon får ros for å beskrive situasjonen slik den egentlig er.

Så, et par dager seinere, kommer en epost fra skolens ledelse merket med «personalsak».

– Der sto det sånn kaldt og juridisk med lovteksten limt inn, at jeg var under det jeg selv opplevde som etterforskning. De skulle finne ut om jeg hadde brutt en da ny lovparagraf.

Det var paragraf 9 A-5 i opplæringsloven ledelsen mistenkte at han hadde brutt. Her

står det blant annet at skolen har skjerpet aktivitetsplikt dersom en ansatt ved skolen har krenket en elev.

Skolen vil altså undersøke om han skrev om enkeltelever i diktet sitt, og om han da har krenket dem. De starter det som kalles forundersøkelser til en eventuell personalsak.

Simon fortsetter å undervise, og dagene går nesten som normalt.

– Det var Champions League på onsdagen. Det snakka vi masse om, det var ingen som nevnte Dagsnytt 18.

Men støyen rundt innlegget øker, og blir såpass stor at det er umulig å unngå at også elevene blir bevisste på hva som skjer. Så dukker det opp et leserinnlegg i Aftenposten signert

– Det endra livet mitt, sier Simon Malkenes om stormen han stod i etter at han besøkte Dagsnytt 18 for snart åtte år siden.

Åpnet personalsak mot lærer som varslet

Osloskolen har åpnet personalsak mot lektor Simon Malkenes etter at han i programmet Dagsnytt 18 fortalte om hvordan en urolig skoleledelse ved Ulsrud videregående

SI.D | SI.D

Elever ved Ulsrud videregående: - Vi følte oss tråkket på i Dagsnytt Atten

Oslos skoledirektør: Avslutter personalsak mot Simon Malkenes

Faksimiler fra VG og Aftenposten

klassen hans. De følte seg tråkket på, sto det. Etter at innlegget var på trykk, ble det diskusjoner om hvem som hadde skrevet det og om hele klassen faktisk var involvert.

Rektor ved Ulsrud videregående ønsker ikke å kommentere det som kommer fram i her. Han vil ikke si noe om Malkenes-saken, men nederst i denne saken kan du lese hva han sier om lærere og yttringsfrihet generelt.

Mister kontrollen

På dette tidspunktet føler Simon seg stadig mer utrygg. Han vet ikke lenger hvordan framtida ser ut.

– Plutselig skjer det noe som røkter ved hele kontrollen du trodde du hadde. Det handler ikke bare om undervisning og jobb, men om hele livet ditt – også økonomien. Uten jobb kan du ikke betale huslånet ditt lenger, da får det konsekvenser for familien og barna.

Han sover dårlig, og en dag når han står i klasserommet, sier det stopp.

– Jeg husket ikke lenger hva jeg skulle skrive på tavla, og da ble jeg sykmeldt. Jeg trodde kanskje det skulle vare i 14 dager. Og så sier legen min til meg: «Vi tar først over sommerferien.» «Og du skal være glad hvis du noen gang kommer tilbake igjen.» Samme dag er det 41 nyhetsoppslag om Simon. Det første han gjør hver morgen er å sjekke hva som står skrevet om ham. Han greier ikke å skru av.

– Det var et enormt trøkk. Det er jævlig ubehagelig, for du mister oversikten.

– Andre lærere har snakka om ett oppslag, men dette var jo et inferno. Mitt navn var mest søkt på i mediene i månedsvis, og det var over 600 nyhetssaker.

Isolasjon og utestengelse

Etter nesten to måneder avsluttes forundersø-

kelsen mot Simon. Det blir ingen personalsak, men han får en reprimande, en såkalt muntlig tilrettevisning, fra arbeidsgiveren.

Simon synes fortsatt det er vanskelig å tenke tilbake på.

– Jeg er både jævlig lei av det og utrolig forbanna på det. Jeg hadde vært i en voldsomt pressa situasjon veldig lenge. Den endra livet mitt, forteller han.

Han klarte aldri å gå tilbake på jobb. I 2019 leverte han oppsigelsen. Når han ser tilbake på det som skjedde, er det én ting han er takknemlig for: støtten han fikk fra kollegaene.

– Det var avgjørende i en krevende tid.

Saken har også fått store ringvirkninger for Osloskolen, og ble senere omtalt i en rapport fra Ytringsfrihetskommissjonen. I mai 2018 mottok Simon Malkenes Fritt Ords honnørpris for å være en av de «skarpeste og tydeligste stemmene i alt som er kritisk skoledebatt».

Lavterskel for meninger

Rektor David Dunlop ved Ulsrud videregående skole ønsker ikke å uttale seg om Malkenes-saken, men snakker generelt om yttringsfrihet i skolen.

Han sier at de stadig diskuterer yttringsfrihet ved skolen.

– Det er noe med åpenhet og kultur på en skole som kanskje også speiler ønsket om å legge til rette for at folk skal kunne ytre seg, sier David.

Han sier at de på Ulsrud publiserer referater fra alle møter som ikke er taushetsbelagte.

– Vi ønsker å være åpne, vi ønsker å ha en lavterskel for at folk skal kunne mene hvordan vi driver skole. Og det tipper jeg er gjengs for de fleste skolene, men det er i hvert fall et veldig bevisst valg her, at den åpenhetsskulpturen er noe som vi legger veldig vekt på.

«Det handler ikke bare om undervisning og jobb, men om hele livet ditt.»

SIVILOMBUDET:

– Arbeidsgiver kan ikke slå ned på uønskede ytringer

Det skal mye til før arbeidsgiver kan begrense ansattes ytringer.

Tekst: Kaja Mejlbo

– Arbeidsgiver bestemmer hvem som skal uttale seg på arbeidsgivers vegne, og hva en slik uttalelse skal være. Men arbeidsgivers adgang til å regulere eller sanksjonere ansattes private ytringer, også de som direkte gjelder forhold hos egen arbeidsgiver, er derimot begrenset, sier sivilombud Hanne Harlem.

Hun påpeker at ytringsfriheten er en grunnleggende rettighet, og at den også gjelder for ansatte i offentlig sektor.

I spørreundersøkelsen Utdanning har gjort blant lærere, er det flere som oppgir at de kvier seg for å uttale seg offentlig.

- 7 av 10 føler seg ikke fri til å mene noe om hvordan kommunen eller eier styrer.
- 4 av 10 sier de er redd for å skade omdømmet til skolen eller barnehagen der de jobber.
- Om lag halvparten sier at de heller ikke føler seg fri til å uttale seg om politikk og samfunnsspørsmål.

Harlem ønsker ikke å kommentere funnene direkte, men påpeker at lærere har vid adgang til å ytre seg.

– Også politisk ekstreme og krenkende meninger er i utgangspunktet vernet, selv ytringer som kan oppfattes som ærekrenkende eller rasediskriminerende, vil kunne falle inn under ytringsfriheten. I

utgangspunktet vil det være meget begrenset adgang til å forby slike ytringer, sier hun.

– Det er bare adgang til å begrense ytringer som skader arbeidsgivers saklige og legitime interesser. Hva dette er, må vurderes konkret i hvert tilfelle.

Ubehagelig er ikke ulovlig

Det betyr at kritikk av for eksempel bemanning, arbeidsforhold eller politiske prioriteringer som hovedregel vil være lovlig.

– Arbeidsgiver kan ikke slå ned på ytringer som oppfattes som uønskede, uheldige eller ubehagelige, sier Harlem.

Et vanlig argument fra arbeidsgivere er hensynet til omdømme. Det er ikke tilstrekkelig, ifølge Sivilombudet.

– I offentlig sektor er det viktigste at innbyggerne har tillit til at forvaltningen opptrer saklig og upartisk, sier hun.

Ytringer kan derfor være lovlige – selv om de oppleves belastende for virksomheten.

– Det kan til og med være avgjørende for innbyggernes tillit til forvaltningen at opplysningene blir kjent.

Retten til å ytre seg gjør ingen forskjell på hva ansatte kan si til pressen eller i

«Også politisk ekstreme og krenkende meninger er i utgangspunktet vernet.»

Hanne Harlem, sivilombud

Sivilombud Hanne Harlem

sosiale medier. Sivilombudet har også tidligere slått fast at arbeidsgiver ikke kan kreve å forhåndsgodkjenne ansattes ytringer.

– En slik praksis vil lett kunne oppfattes som et forsøk på forhåndssensur og være i strid med Grunnloven, sier Harlem.

Advarer mot «nedkjølende effekt»

Sivilombudet sier at arbeidsgivere må være varsomme med hvordan de utformer retningslinjer. Deres erfaring er at forvaltningen kan trå feil i vurderingen av hva offentlig ansatte har

rett til å ytre seg om.

– Retningslinjene bør være et hjelpemiddel, ikke en begrensning. Hvis de skaper usikkerhet, kan de ha en nedkjølende effekt på ansattes ytringsfrihet, sier Harlem.

Konsekvensene av at ansatte lar være å si fra, kan være store, advarer hun.

– Arbeidstakere sitter på viktig kunnskap. Når de ikke ytrer seg, kan det svekke den offentlige debatten og gjøre det vanskeligere å avdekke kritikkverdige forhold.

Dette har Sivilombudet slått fast

Vid adgang til å ytre seg (2015)

I 2015 vurderte Sivilombudet en sak der en lærer sammen med fem kolleger hadde uttalt seg kritisk i lokalavisen om et skoleutviklingsprosjekt i kommunen. Arbeidsgiver mente ytringene var illojale. Ombudet slo fast at terskelen for å gripe inn er høy, og at ansatte har vid adgang til å delta i offentlig debatt – også med kritikk av egen virksomhet.

Link til hele saken

Regler kan gå for langt (2018)

I 2018 vurderte Sivilombudet en kommunes retningslinjer for ansattes ytringsfrihet. Ombudet mente deler av regelverket gikk for langt og kunne skape usikkerhet blant ansatte. – Offentlige arbeidsgivere må bestrebe seg på å være presise og forsiktige ved utarbeidelsen av slikt regelverk, konkluderte Sivilombudet.

Link til hele saken

Advarsel etter ytring var ulovlig (2021)

En offentlig ansatt fikk skriftlig advarsel og endret arbeidsoppgaver etter å ha sendt inn et høringsvar, som senere ble gjengitt i en avis. Den ansatte hadde oppgitt navn og arbeidssted i uttalelsen. Arbeidsgiver mente ytringen var illojal. I 2021 konkluderte Sivilombudet med at ytringen var fremsatt som privatperson og vernet av ytringsfriheten. Arbeidsgiver kunne derfor ikke reagere med advarsel eller endre arbeidsoppgaver.

I samme sak fra 2021 reagerte Sivilombudet på at arbeidsgiver ba om å få lese gjennom en ansatts tekst før publisering. Ombudet mente dette lett kan oppfattes som et pålegg – og dermed som et inngrep i ytringsfriheten.

Link til hele saken

Den krevende barndommen
Om barndom, sosialisering
og politikk for barn
Ivar Frønes
Cappelen Damm Akademisk 2. utgave
144 sider

En barndom under press

«Barndom befinner seg i forandringens brennpunkt, der nye generasjoner av barn møter nye sosiale og teknologiske landskap». Det er en innsikt som gjennom syrer boka.

Anmelder: Ingeborg Tvetter Thoresen, tidligere rektor og førstelektor ved Høgskolen i Vestfold

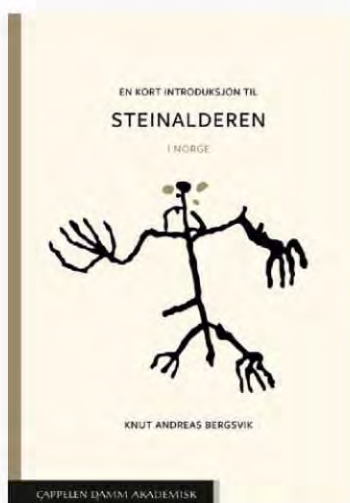
Professor emeritus Ivar Frønes har med sin faglige autoritet ajourført sin bok fra 2018. Boka er forbilledlig i omfang fordi den som fagbok har en stram oppbygning, et klart språk med presise setninger, dessuten 25 sider med referanselitteratur. Boka har tre deler: «Barndom og sosialisering», «Kompetansesamfunnets barndom» og «En politikk for barn», samt en kort introduksjon om bokas perspektiv og oppbygging.

I kapitlet «Hva er barndom?» i del 1 svarer han ved å referere ulike forståelser ikke bare av barndom i lys av både generasjoner, kulturer og samfunnsformasjoner, demografi og livsfaser, men også av barns sosiale posisjon, samt barns egen opplevelse av tilværelsen. Voksnes og barns per-

spektiver er nødvendigvis ikke sammenfallende.

Sosialiseringskapitlet gir ajourført kunnskap fra sosiologisk teori. Frønes har et dobbelt perspektiv: «Sosialisering handler om både samfunnets forming av individer og individets forming av seg selv.» Han går inn i aktuelle utfordringer i avsnittet «Kjønn: biologi og sosialisering». Som ungdomsforsker tar han for seg samfunnsproblemer som frafall i utdanningsksamfunnet, kriminalitet og en krevende inngang til voksenlivet.

Andre del viser hvordan samfunnsformasjoner rammer inn barns liv. Ekspanderende utdanningsinstitusjoner og kompetansekrav gir et «høyterskelsamfunn» som krever inngangskompetanse». Det er også et «mulighetssamfunn»

En kort introduksjon til steinalderen i Norge
Knut Andreas Bergsvik
Forlag: Cappelen Damm Akademisk
Serienavn: En kort introduksjon
Antall sider: 304

Den norske oldtiden

Endelig og etterlenget kom boken om steinalderen.

Anmelder: Torbjørn Jensen, Cand.Pead.Spec/masterstudent i arkeologi ved Universitetet i Oslo

Først litt historie: Boken «Det norske folk i oldtiden,» av A.W. Brøgger, 1925, og boken «Norges oldtid,» av Anders Hagen, 1967, gjenuttgitt i 1983, er to gamle bøker skrevet av pionerer innen arkeologi. Det er derfor gledelig at det endelig er skrevet tre selvstendige bøker; «En kort introduksjon til steinalderen i Norge», «En kort introduksjon til bronsealderen i Norge» og «En kort introduksjon til jernalderen i Norge».

Den sist utkommende boken «En kort introduksjon til steinalderen i Norge,» beskriver den første perioden i Norge etter istiden for ca. 11 000 år siden frem til 1700 f.Kr., bronsealderens begynnelse. Boken er bygget pedagogisk opp, slik at temaer kan brukes i planlegging av undervisning i barne-, ungdoms- og videregående skole, samt emnet Innføring i arkeologi på universitetsnivå.

Boken tar oss med på en kronologisk og geografisk reise i steinalderens Norge, hvor det materielle som steinredskaper, fangstredskaper, leirkar, stolpehull (rester etter hus), stokkebåt og mye mer beskrives. Boken setter de arkeologiske funnene inn i kontekst, som bosettingsmønster, økonomi, de eksistensielle og sosiale eksistensvilkår, hvor reinsdyrjakt og fiske stod sentralt, noe som blant annet ses på bergkunstner/helleristninger.

Bokens forfatter gir helleristninger (veideristninger fra eldre steinalder og jordbruksristninger fra bronsealderen) stor plass i boken. Helleristninger kan ses mange steder i Norge. Boken gir her et godt utgangspunkt for undervisningen i den norske oldtiden, som for eksempel planlegging av ekskursjoner for å se på helleristninger, gravhau-

MINE FAVORITTER

som fordrer langsiktighet, med «ulikhetens mekanismer» innebygget. Dette drøftes i bokas tredje del, «En politikk for barn». Grunnlaget ligger imidlertid i del to, «Kompetansesamfunnets barndom». Der går Frønes dypere inn i barndommens arenaer, skolens oppdrag og barnehager som del av «utdanningsbarndommen». Barnehagen er «kompetansesamfunnets grunnmur».

Frønes går også gjennom hva mange av barndommens arenaer bidrar med og forholdet mellom dem, familien, «oppvekstens støtteapparat», også den utvidede, besteforeldre, kamerater og betydningsfulle andre. Han oppfordrer også til å tenke gjennom medienes kraft, av hensyn til de mest sårbare barn og unge. Lekens betydning har følgende tese: «Leken er unik ved at den skaper faktisk erfaring gjennom en form for simulering».

Bokas målgruppe er studenter i høyere utdanning som forberedes for arbeid blant barn og unge. Den er en perle som også frivilligheten, foreldre og politikere vil ha nytte av.

ger eller før besøk på museer.

Også det sosiale, som handel, nettverk og identitet omtales i boken; det samme gjelder ofringer, døden og gravskikk. Arkeologi er et fag hvor metoder, analyse og tolkning står sentralt. I boken omtales blant annet noen naturvitenskapelige metoder som C14, isotopanalyse og DNA. Men boken omhandler ikke de humanistiske metodene, som blant annet hermeneutikk, om det menneskelige, et temaområde hvor det er stadige nye diskusjoner, hvilket elever jo også bør vite om.

Bokens stikkordsregister kan være et godt sted å starte når det skal planlegges undervisning i den norske oldtiden. Så god fornøyelse med oldtidsundervisningen. Det er mye fra den norske oldtiden som det grunn til å være stolt av. Det skjer stadig komplementering fra Cappelen Damm sin bokserie: «En kort introduksjon.»

Ufred. Russland fra innsiden. (2025)

Åsne Seierstad

På innsiden av Russland

I januar 2023 tar en russisk Wagner-soldat seg over Pasvikelva i Finnmark, og Seierstad bruker hans fortelling til å forstå Russland i dag. Seierstad reiser selv til Russland og gir leseren unike perspektiver på hvordan det er å leve under Vladimir Putins styre. Stanislav, en de mange Seierstad blir kjent med, oppsummer dagens Russland slik: «Kreml bryr seg ikke om mennesker. Godhet for vanlige folk, det er ikke nasjonal politikk, skjønner du?»

The Contemporary Garden (2025)

Victoria Clarke,
Sorrel Everton og
Rosie Pickles

Et mangfold av hager

Gjennom fantastiske bilder av hager fra hele verden presenteres et mangfold av hageløsninger. De over 300 sidene med grønn glede tar leseren med til hager blant annet i New York, California, Cornwall, Bergamo og Alice Springs.

The Picture of Dorian Gray (1890)

Oscar Wilde

Forfall

Netflix er i gang med å produsere en filmatisering av denne romanen, som ble publisert 1890. I bokens innledning skriver Oscar Wilde at «All art is quite useless». Les boka og se om du er enig!

Rikke Pihlstrøm

Lektor ved Elvebakken
videregående skole i Oslo

Debattinnlegg kan ha en lengde på opptil 7000 tegn (inkludert mellomrom).

Husk tittel og ingress.

Tips: Både tittel og ingress bør være konkrete og gi uttrykk for en mening.

Oppgi navn og telefonnummer når du sender inn innlegg. Legg gjerne ved et digitalt portrett (minimum 0,5 MB), med navn på den som har tatt bildet.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og kutte i bidragene.

Meningene dine er viktige for oss!

Send ditt bidrag til:
debatt@utdanningsnytt.no

SKOLEFRAVÆR

Kims lek – hva har blitt fjernet fra

Utdanningsdirektoratet presenterer tall som viser økende fravær blant elever på 10. trinn.

Myndighetene peker på lavere trivsel, økt mobbing og svakere læringsresultater som mulige forklaringer. Skoledebatten er preget av forslag om det vi må legge til for å redusere fravær eller øke faglige prestasjoner: flere timer, mer kartlegging, varierte undervisningsformer og tettere oppfølging.

Husker du Kims lek? Vi legger gjenstander på et bord, dekker dem til og fjerner én ting. Når teppet løftes, skal vi finne ut hva som mangler. I lang tid er det lagt nye ting på bordet og inn på timeplanen. Er det noen som husker hva som har blitt fjernet?

Hvor ble verktøykassa og symaskinen av?

Vi har tatt ut planker, spikre og symaskiner. Mens samfunnet skriker etter praktisk kompetanse, har vi nedprioritert praktisk-estetiske fag. Vi leser om stengte sløydaler, mangel på utstyr og færre faglærere i musikk og kunst og håndverk.

Praktisk-estetiske fag er ikke ment som en pause fra teoretiske fag. De er viktige ikke bare for elevenes utvikling og læring, men også for samfunnet. I disse fagene møter elevene både matematikk, språk, samarbeid og bærekraft i praksis.

Mange kommuner bruker penger på alternative opplæringsarenaer. Her får elever som ikke trives i skolen en mer praktisk hverdag. De får mulighet til å oppleve mestring, og for mange er dette en viktig støtte på veien tilbake til skolen.

Det er et paradoks at deler av det elevene får på en alternativ opplæringsarena i dag, er nett-

opp det som før fantes, men ikke lenger finnes i skolen.

Leselysten som forsvant

I dag brukes det mindre tid på å lese høyt for elevene, samtidig som det er mer fokus på vurdering og kartlegging av leseferdigheter. Høytlesning styrker språkutvikling, ordforråd og leseferdigheter. Det er større press på at elevene hele tiden skal lese tekster på riktig nivå, slik at leseutviklingen går i riktig tempo. Leseglede og nysgjerrighet utvikles ikke bare med gode avkodningsferdigheter og tekster på riktig nivå. Guinness' rekordbok eller et vitenskapsmagasin kan trigge nysgjerrighet langt utover norskfaget. Kutt i skolen går utover bemanningen på skolebibliotekene; tilbudet avhenger i større grad enn før av lokale prioriteringer. Et bibliotek uten voksne er bare en bokhylle.

Ble noe borte da mer variert undervisning ble et ideal?

Symptomtrykket til en elev med ADHD eller autisme er ikke konstant; det skapes i møte med miljøet. Klasserommet 2026 er fylt med mer stimuli enn før. I forsøket på å variere undervisningen har noe av forutsigbarheten og arbeidsroen blitt borte. Hvis skolen oppleves som et sensorisk kaos, øker fraværet – særlig hos denne elevgruppen.

Vi ser at klasserommet 2026 også utfordrer de yngste barna. Da seksåringene kom inn i skolen, var det krav om to pedagoger på 1. trinn når elev-

Vi har fylt bordet med krav, kartlegginger og teorifag, men fjernet mestringsfølelsen for de som lærer med hendene, og tryggheten for de som trenger forutsigbarhet.

fra skolen?

tallet oversteg 18. Vi anerkjente behovet for lek og pedagogisk tetthet. Kravet ble fjernet, pedagogtettheten sank, og kravene til seksåringene endret seg.

Hva mer trenger vi på bordet?

Noen årsaker til fravær handler om det som er borte, andre om det som aldri har vært der. Vi som jobber med skolefravær, ser at tilbaketrekningen faktisk ofte starter allerede etter jul i 2. trinn eller ved overgangen til 5. trinn. Her øker kravene til lesing, skriving og selvstendighet. En rapport fra Dysleksi Norge viser at 1 av 4 lærere ikke har lært noe om dysleksi, 3 av 5 har ikke lært noe om dyskalkuli og 2 av 3 har ikke lært noe om språkforstyrrelser (DLD). Uten kompetanse til å avdekke dette tidlig blir skolen raskt et sted for nederlag. Det glemmes ofte at matematikk også er et språkfag som krever leseferdigheter. Eleven som før mestret tallene, føler seg plutselig dum i møte med tekstoppavene. Uten tilrettelegging blir unnvikelse en naturlig strategi.

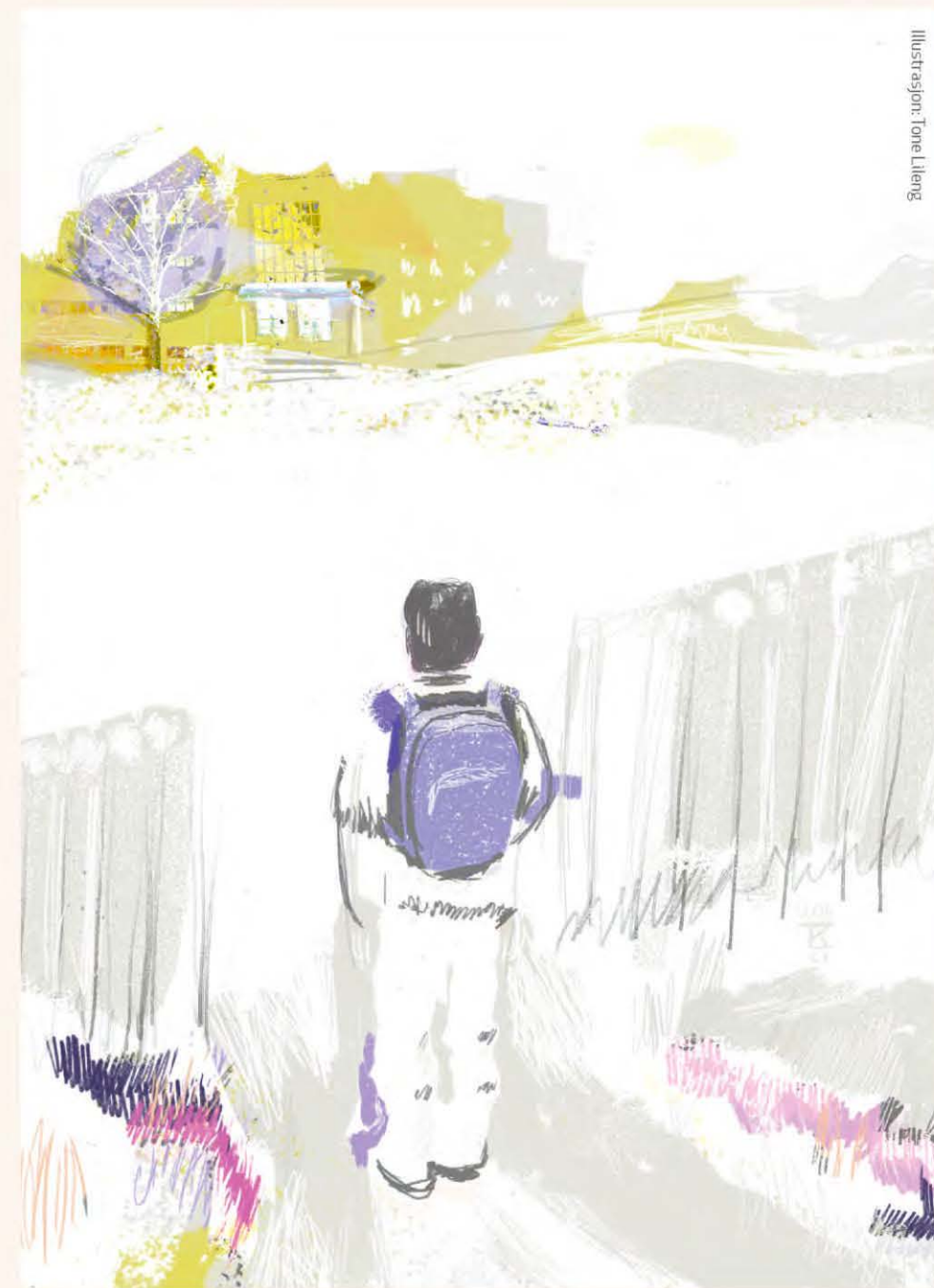
SFO, den glemte arenaen

Elever på 1. og 2. trinn skiller ofte ikke mellom skole og skolefritidsordningen. Summen av inntrykk gjennom hele dagen påvirker barnets opplevelse av skolen. SFO er ofte den arenaen elevene trekker seg fra først. Her har vi en stor mulighet til å forebygge utenforskap, men vi mangler voksentettheten og faglærte som kan fange opp de små tegnene før de blir til fraværstall. Løsningen er ikke flere timer i skolen, det er flere pedagoger, barnehagelærere og ressurser til SFO.

Tidlig innsats er ikke bare flere timer

Tidlig innsats har feilaktig blitt forstått som «mer teori tidligere». Tidlig innsats er å gi elevene et godt pedagogisk tilbud og støtte så snart utfordringer oppdages, for å forebygge at små problemer blir store. Et godt pedagogisk tilbud er basert på kunnskap om barnets utvikling og forutsetninger for læring, og på kunnskap om gode tiltak for de utfordringene elevene har.

Vi har fylt bordet med krav, kartlegginger og teorifag, men fjernet mestringsfølelsen for de som lærer med hendene, og tryggheten for de som trenger forutsigbarhet. Skal vi løse fraværskri-

Illustrasjon: Tone Lieng

sen, kan vi ikke bare «reparere» 15-åring. Vi må se på hva som har blitt borte – og hva vi må legge tilbake. Vi trenger en skole som tør å rydde, prioritere og gjenreise det som gradvis har blitt fjernet.

Ylva Kaasa Heldre og Cecilie Fosseidbråten

støtte- og rådgivningstjenesten Fregn

Tilbaketrekningen starter ofte etter jul i 2. trinn eller ved overgangen til 5. trinn. Her øker kravene til lesing, skriving og selvstendighet, skriver Ylva Kaasa Heldre og Cecilie Fosseidbråten

BEREDSKAP

Fallende demokratikunnskaper må tas på alvor

Halvparten av oss kan ikke nevne én menneskerettighet. Det er et beredskapsproblem.

Menneskerettighetene er grunnmuren i rettsstaten. Likevel viser nyere undersøkelser at kunnskapen om disse rettighetene er lav blant store deler av befolkningen – særlig blant sårbare grupper. Det svekker vår evne til å beskytte grunnleggende verdier i samfunnet.

Statsministeren pekte i sin nyttårstale på behovet for trygghet i en tid der uroen i verden når helt inn i hverdagen. Grunnleggende demokratiske spilleregler og rettsstatsprinsipper er under økende press internasjonalt. I Norge er disse rammeverkene foreløpig i liten grad utfordret, men det kan endre seg. Det reiser spørsmålet om hvor godt befolkningen er rustet til å kjenne igjen mulige brudd på grunnleggende menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper. God kunnskap om mulige trusler mot demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene er en del av vår kriseberedskap.

Det er lett å tenke at nordmenn kjenner menneskerettighetene sine godt. Nye undersøkelser tyder på at denne antakelsen ikke stemmer. Når vi blir bedt om å nevne én konkret rettighet, stopper det for omtrent halvparten av oss.

Dette viser tall fra en skandinavisk befolkningsundersøkelse om kunnskap, holdninger og oppfatninger om menneskerettigheter, gjennomført i 2024 av de nasjonale menneskerettsinstitusjonene i Norge, Sverige og Danmark. Vi

har analysert svarene fra de norske deltakerne i undersøkelsen.

Undersøkelsen viser også at kunnskap følger sosiale skillelinjer. Personer med høyere utdanning oppgir oftere at de kjenner rettighetene sine godt, sammenliknet med personer med lavere utdanning. Blant personer som sliter økonomisk er det langt flere som sier at de kjenner menneskerettighetene dårlig eller ikke i det hele tatt. Det samme gjelder personer med funksjonsnedsettelser, kronisk sykdom eller psykiske helseutfordringer.

Kunnskapen varierer også betydelig mellom ulike rettigheter. Ytringsfriheten er gjennomgående godt kjent, mens rettigheter knyttet til helse, bolig, sosial trygghet og miljø er langt mindre kjent. Dette er rettigheter som i stor grad regulerer møtet mellom mennesker og velferdsstaten – og som er særlig relevante for grupper som allerede står svakt.

Dette er grupper som ofte møter barrierer i samfunnet. De søker helsehjelp, ber om tilrettelegging, klager på vedtak eller forsøker å komme seg inn i arbeidslivet. Når de har lav kunnskap om rettighetene sine, blir det vanskelig å vite hva de kan kreve og hvor de kan henvende seg.

Menneskerettigheter kan høres abstrakt ut, men i praksis handler de om helt konkrete møter

mellom mennesker og myndigheter. Kan rullestolbrukere komme inn i det offentlige bygget? Får eldre nødvendig og verdig helsehjelp på sykehjemmet? Har ansatte ytringsfrihet til å si ifra om kritikkverdige forhold på jobben? Får anklagede en rettferdig rettsak i norske domstoler?

Menneskerettighetene setter grenser for statens maktutøvelse, og de stiller krav til myndighetenes realisering av menneskerettigheter i praksis. Svak kjennskap til menneskerettigheter svekker vernet av rettsstaten, særlig i pressede situasjoner, og øker risikoen for brudd.

Derfor er ikke dette et individuelt kunnskapsproblem. Det handler om hvordan grunnleggende rettigheter formidles og gjøres tilgjengelige – og om myndighetenes ansvar for dette. Tidligere har forskning på menneskerettighetsundervisning i norsk skole vist at undervisningen har vektlagt grove menneskerettighetsbrudd i utlandet framfor menneskerettighetsutfordringer i Norge – og at menneskerettigheter framstilles som verdier, heller enn som rettslige krav.

Opplæring i menneskerettigheter er en rettighet i seg selv, og er nå en del av læreplanverket i norsk skole. At den internasjonale medborgerskapsundersøkelsen fra 2022 viser fallende demokratikunnskap blant norske niendeklassinger, bør tas på alvor.

Visste du at annonser hos oss sees av 221 000 lesere?

Bestill annonser nå

annonsefrist / utgivelsesdato

4	29. april / 29. mai 2026
5	12. august / 28. august 2026
6	18. september / 25. september 2026
7	14. oktober / 30. oktober 2026

utdanningsnytt.no/annonser

Kontakt:
Grethe Ånerud
i HS Media.
utdanning@hsmedia.no

Annonseinformasjon:

FREMMEDSPRÅK

Nå skjer det vi har fryktet

I en tid der beredskap og totalforsvar løftes som sentrale rammer for samfunnets motstandskraft, blir utdanningens rolle i å formidle kunnskap om grunnleggende rettigheter særlig viktig.

Skal beredskap også handle om demokratisk motstandskraft, må myndighetene sørge for at kunnskap om menneskerettighetene også er en del av dette.

Kai Spurkland

direktør for Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM)

Antall elever som har fransk, spansk eller tysk på nivå III, synker som en stein. Fransk og tysk er halvert på to år, spansk har mistet en fjerdedel. Nedgangen skyldes to ting, fjerningen av tilleggspoeng for programfag ved opptak til høyere utdanning og en reduksjon i tilbudet.

Det betyr paradoksalt nok også at stadig færre elever som gjerne vil ha faget, får tilbud om det.

Nivå III-gruppene er en viktig brikke i vår språklige infrastruktur. Det er her vi finner den neste diplomat, den neste Europa-korrespondent, den neste selger-som-erobrer-utlandet. Eller fant, hvis vi ikke passer på.

Et forslag kan være at det opprettes én

nettskole for hele landet hvor elever kan lære fransk, tysk og gjerne også andre fremmedspråk på høyt nivå av lærere som kan både fag og digital undervisning. Vi bør bygge inn KI, slik at elevene får mange muligheter til å øve seg også når de ikke er sammen med læreren. Tilbudet bør være tilgjengelig for alle som er motivert, uavhengig av hvor de bor og hva deres skole tilbyr av språkfag.

Infrastrukturen er på plass, og lærerne finnes. Det er bare viljen det står på.

Gerard Doetjes

leder i Nasjonalt senter for engelsk og fremmedspråk i opplæringen

Hold deg oppdatert, last ned appen

Utdanningsnytt

Last ned fra App Store

TILGJENGELIG PÅ Google Play

UTDANNINGSNYTT

YTRINGSFRIHET

Alle taper når lærerne tier

Hvis ikke lærerne kan fortelle om hvordan det står til, hvem får da fylle offentligheten med påstander om skolen?

Kronikk av Vidar Strømme

Fagdirektør i Norges institusjon for menneskerettigheter

Illustrasjon
Tone Lileng

Det er mange gode grunner til at lærere bør bruke den ytringsfriheten som Grunnloven gir oss alle. Dels hensynet til lærerne selv. Ytringsfriheten sikrer at vi kan uttrykke oss som vi vil. Det er et umistelig gode at vi kan si fra om det som vi mener er av betydning. Gjennom diskusjon og mulig uenighet med andre har vi mulighet til å påvirke, og til å teste ut, justere og styrke egne meninger, verdier og kunnskaper. Lærerne som gruppe har dessuten interesse av at hver enkelt lærer er aktiv og deltakende.

Men det er minst like viktig for alle oss andre at lærerne bruker sin ytringsfrihet, slik at vi kan få del i kunnskapen og meningene til de som faktisk kan noe om skolen. Skolen er et univers hvor barn og ungdom lever store deler av sitt liv. Vi andre som ikke er i det universet, trenger kunnskap om hva som foregår der. Det må være givende å være lærer. Men det er sikkert også komplekst og utfordrende på mange måter. Vi andre får i små glimt inntrykk av magre budsjetter, høye elevtall, vanskelige prioriteringer, urolige klasser og mye annet. Kanskje er det mer vi burde kjent til?

Skolen er en av bærebjelkene i vårt samfunn. Når samfunnet utvikler seg, må skolen følge med. Skal vi ha bøker på papir eller iPad? Bør små skoler legges ned? Hvordan skal man prioritere? Mange har sterke meninger om slikt, meninger som ikke nødvendigvis er basert på fakta, erfaring eller kunnskap om hva som fungerer og ikke fungerer i skolen – og hvorfor. Hvis vi «her ute» skal kunne være gode borgere som gjør informerte demokratiske valg, må vi vite noe om utfordringene og dilemmaene, slik at vi slipper å gjette. Hvis ikke lærerne forteller oss hva som skjer og hvordan det står til, hvem er det da som får fylle offentlighetene våre med påstander om skolen i deres sted?

Elevene trenger gode forbilder

Det er enda en veldig god grunn til at lærerne bør bruke sin ytringsfrihet. Et viktig mål for skolen er at den skal gi elevene opplæring i demokrati og medvirkning. Elevene skal få en forståelse for demokratiets spilleregler og betydningen av å holde disse i hevd, som Utdannings-

direktoratet formulerer det. Dette betyr forståelse for grunnleggende verdier som gjensidig respekt, toleranse, den enkeltes tros- og ytringsfrihet og frie valg. Hvordan gjør man det? Jo, «gjennom aktiv deltakelse i hele opplæringsløpet», for å sitere det samme direktoratet. Den læreren som selv bruker sin ytringsfrihet og deltar i debatt, vil kunne bli en rollemodell og få stolte elever; også om elevene er helt uenige i det læreren ytrer. Og elever forstår at også lærere er forskjellige. Ikke alle er samfunnsdebattanter. Men dersom ingen lærere noen gang bruker ytringsfriheten sin, kan elevene bli usikre på hva denne opplæringen om demokrati egentlig er ment å bety i praksis.

Lærerne tier for mye, og stadig mer

Hvordan bruker så lærerne sin ytringsfrihet? Den undersøkelsen Utdanning nå offentliggjør, er dessverre nedslående. 9 av 10 har aldri uttalt seg kritisk, heller ikke på sosiale medier. 75 prosent opplever press som har gjort dem tilbakeholdne med å ytre seg. Dette føyer seg inn i rekken av undersøkelser som viser at offentlig ansatte opplever stadig dårligere reell ytringsfrihet. I 2016 fant Fafo at 27 prosent mente at de risikerte uvilje fra ledelsen hvis de kom med kritiske synspunkter. I 2021 hadde dette økt til 39 prosent. Nå synes det altså å være enda verre.

Det er trolig i arbeidslivet at ytringsfriheten har dårligst kår. Det mente Ytringsfrihetskommisjonen, og direktør for Fritt Ord Knut Olav Åmås har gitt uttrykk for det samme. Men hva skyldes det, og hva kan vi gjøre med det?

Jussen er enkel, og rammene vide

Jussen er sjelden den viktigste grunnen til at folk gjør eller ikke gjør ting. Men usikkerhet kan medføre tilbakeholdenhet. Når det gjelder ansattes ytringsfrihet, er det ikke jussen som er problemet. Jussen her er særlig Grunnloven § 100 og den såkalte lojalitetsplikten i arbeidsforhold. Grunnloven § 100 bestemmer at man kan ytre seg om alt man vil, hvis ikke unntak er særskilt vedtatt i lov. Det dreier seg om slikt som forbud mot ære-

3/26
26

krenkelser, trusler eller hatefulle ytringer. Slike regler har de færreste lærere noe problem med å styre unna.

Lojalitetsplikten kan få noen til å avholde seg fra å ytre seg, fordi den kan virke uklar. Må man lojalt danse etter arbeidsgivers pipe i ett og alt? Definitivt ikke, det er en misforstått lojalitet. Lojalitetsplikten er ikke til hinder for at man ytrer seg om egen arbeidsplass, og at man gjør det på kritisk måte. Ytringsfriheten gjelder selv om man ytrer noe som arbeidsgiveren oppfatter som plagsomt og gjerne stempler omdømmeskadelig. Så lenge man ytrer seg på egne vegne, og det gjør man jo som regel, kan man i utgangspunktet ytre hva man vil. Det er først ved reell skade på arbeidsgivers legitime interesser at lojalitetsplikten slår inn. Det å slippe brysom debatt og uønsket kritikk er ingen legitim interesse.

Et konkret eksempel på dette er en sak for Sivilombudet hvor fem lærere hadde skrevet avisinnlegg om et skoleutviklingsprosjekt. De kritiserte dette nokså sterkt og skrev blant annet at kommunen hadde gått i «luksusfellen», og at lærerne bare møtte veggen hos kommunen. Sivilombudet slo fast at dette hadde de full adgang til å gjøre. De hadde heller ingen plikt til «å gå tjenestevei» før de ytret seg i offentligheten. Sivilombudet skrev at «en lærer må offentlig kunne stille spørsmål om nytteverdien av et utviklingsprosjekt som det omtalte og også kunne komme med kritiske merknader til kommunens ressursbruk».

Også uttalelser som er «sterkt kritiske til ledelsen og enkeltpersoner i kommunen» kan passere. Sivilombudet oppsummerer prinsippet godt ved å skrive at arbeidsgiver ikke kan «slå ned på ytringer som oppfattes som uønskede, uheldige eller ubehagelige. Uttalelser som ikke er undergitt taushetsplikt, og som i hovedsak gir uttrykk for arbeidstakerens egne oppfatninger, vil det vanligvis være anledning til å komme med». Meningsytringer fra lærere eller andre, som er skrevet med normal fornuft og folkeskikk, vil med god margin gå klar av disse vide rettslige rammene.

Nødvendig med nye grep

Hvis det ikke er jussen som hindrer at lærere ytrer seg, hva er det da? Det er et sett av faktorer som trekker i samme retning. I hele samfunnet er kommunikasjon blitt

profesjonalisert. Ansvar for kommunikasjon legges ofte til egne enheter eller personer, og det forventes at andre ikke stikker kjepper i hjulene for dem. «Omdømme» er blitt et fyndord. Noen kan frykte for fremtidig karriere, og bruk av midlertidige stillinger kan forsterke frykten. Kanskje har søkelyset på varsling fortrenget alminnelig og uformell ytringsfrihet? Varsling kan virke risikabelt, og noen kan tro at hvis man ikke kan eller vil varsle, med de dels omfattende saksbehandlingsregler man da må følge, så må man helt tie. Slik er det imidlertid ikke: Utgangspunktet er at alle har ytringsfrihet om alt som ikke er særskilt forbudt ved lov.

Slike uformelle mekanismer som begrenser bruk av ytringsfriheten, kalles ofte for nedkjølende effekter. Både arbeidsgiver og den enkelte lærer må være oppmerksomme på dem og prøve å motvirke dem. Først og fremst er dette et ledelsesansvar. Det er viktig at det legges til rette for kunnskap, trening og opplæring i bruk av ytringsfriheten.

Det bør etableres arenaer for utvikling av de ansattes ytringsfrihet, for eksempel ved at det settes av tid til diskusjoner, at man tenker ut sin egen ytringsvettplakat eller premierer månedens beste ytring. Det kan være viktig å trene på uenighet og dilemmaer som debatt kan utløse – hos elever og foreldre, mellom kolleger og mellom ledelse og ansatte. Retningslinjer bør gjennomgås for å luke ut de ytringsfiendtlige rådene som fortsatt finnes.

Utdannings undersøkelse om ytringsfriheten viser at utviklingen bør tas på alvor. Av hensyn til lærerne, samfunnet og elevene. Innledningsvis i artikkelen skrev jeg at ytringsfriheten er umistelig. Det var normativt ment. Rent faktisk er det slik at dersom noe ikke brukes, så svinner også evnen til å bruke det. Da kan frykten for å tabbe seg ut bli uoverstigelig – og smittsom.

REFERANSER

Udir: Overordnet del – Demokrati og medvirkning
 Fafo: Ytringsfrihet i arbeidslivet
 Knut Olav Åmås: Varsling på veldig ville veier
 Grunnloven § 100
 Sivilombudet: Sak om ansattes ytringsfrihet (2012/1031)

Det å slippe brysom debatt og uønsket kritikk er ingen legitim interesse.

Kenneth Bareksten

Kenneth er lektor i Osloskolen med en videreutdanning i spesialpedagogikk. Han har en bakgrunn som håndverker, men hoppet av og tok en master på Universitetet i Oslo i britisk poesi fra barokken. Han er opptatt av språklige ferdigheter og ansvarlig bruk av teknologi i skolen. Har gitt ut to bøker og driver nettstedet Lærertiliv.

Forstå 22. juli gjennom skjønnlitteratur

Terrorangrepet 22. juli 2011 må også inn i norskfaget.

I år er det 15 år siden hendelsene i regjeringskvartalet og på Utøya. 22. juli er kun nevnt ett sted i Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20), og det under tverrfaglige emner for samfunnsfag. Norskfaget kan bidra med bearbeiding av sjokkopplevelser, men når det ikke er på læreplanen, kan man heller ikke forvente at lærere underviser om det. Har vi glemt at vi ikke skulle glemme?

En lærers hverdag er hektisk. Vi forholder oss til periode- og årsplaner for fagene vi underviser i og sjonglerer fremdriften mellom annerledesdager og rettinger. Det som ikke er planlagt, har ikke stor prioritet. Sett bort fra samfunnsfag må hver enkelt skole, team eller lærer selv planfeste undervisning om det største angrepet siden andre verdenskrig. Det kommer ikke elevene til nytte.

Samfunnsfag er et viktig fag i skolen. Faget analyserer hendelser, årsaker og konsekvenser historisk og i samtiden. Norskfagets styrke ligger i arbeidet med det som ikke sies eksplisitt. Elevene trenes på synsvinkel, språkvalg, utelatelser og underliggende stemninger. Det er en annen type forståelse enn faktabasert undersøkelse. Fagene utfyller hverandre, og derfor bør også norskfaget ha planfestet tematikken.

Norskfaget handler om å sette ord på det som er vanskelig å formulere. Det gjelder både med sine egne ord og andres tekster. Når elevene leser en karakter innenfra, oppstår det en form for erfaring faktabeskrivelser

ikke helt klarer å få fram. Da må de forholde seg til en annens indre liv, noe som krever både empati og analytisk avstand. Det er viktig når vanskelig tematikk, som 22. juli, skal forstås.

Det er kommet flere gode skjønnlitterære tekster om hendelsen. Diktet «Etter 22. juli» av Frode Grytten er ett av dem. Diktet beveger seg fra sjokk via motstand til håp for framtida. Det som ikke blir sagt, er noe av det som læres bort i norskfaget. For eksempel er gjerningsmannen ikke nevnt med ord, men med handling. Volden er til stede, men aldri som forherligelse. Det tvinger elevene til å fylle inn selv, de må lese mellom linjene.

Brit Bildøen og Eivind Hofstad Evjemo skriver også om terroren. Bildøen tar oss med inn i hodet på en mor som etter åtte år fortsatt ikke forstår hvorfor datteren ikke ringte da skytingen startet på Utøya. Evjemo skriver om et par som sørger i stillhet over adoptivsonnens død i en fergeulykke noen år tidligere, og at nabofamiliens tap 22. juli river sorgen opp på nytt. Disse teksten kan berike samfunnsfagets analyse med den spesielle forståelsen bare skjønnlitteratur gir.

22. juli må inn i norskfaget, ikke bare i samfunnsfag. Det handler om at vi aldri må glemme. Skjønnlitteraturen gir oss en mulighet til å oppleve hendelser gjennom hovedpersoner, og læreplanen er verktøyet som sørger for at vi og kommende generasjoner faktisk husker.

Å avsløre løgner på nettet er en del av den demokratiske beredskapen, påpeker pensjonistrådet i Utdanningsforbundet Telemark.

SAMFUNNSBEREDSKAP

Pensjonerte lærere trengs i bere

Pensjonistrådet i Utdanningsforbundet Telemark ser en samfunnsutvikling som bekymrer oss sterkt.

Vi representerer en stor gruppe pensjonister som i mange år har jobbet med undervisning, opplæring og veiledning av barn og ungdom. Om ikke direkte involvert, er vi fremdeles interessert i dette viktige arbeidet.

Beredskap har blitt et sentralt begrep i vår tid. Vi er urolige for tilgang på vann, varme, mat, medisiner og andre livsnødvendigheter. Det er begripelige og konkrete størrelser hvor vi lett kan sette i verk tiltak for å sikre oss.

Det som bekymrer oss minst like mye, er en annen nødvendighet som er under press, selve grunnsteinen i vår måte å bygge et samfunn på

– demokratiet som er under press fra mange kanter.

Vi ser det

- på internett og i sosiale medier
- i kommentarfeltene
- i samfunnsdebatten
- i form av falsk informasjon
- i form av de mange skjulte eller falske meningsbærere og påvirkere
- blant politiske og betrodde figurer som setter seg selv foran andre
- i framvekst av antidemokratiske bevegelser både hjemme og ute

STYRING AV SKOLEN

På tide å gi lærerne tillit og autonomi

Flere politikere har de siste årene lagt fram forslag som detaljstyrer undervisningen. Ett parti har foreslått at elever skal hilse eller reise seg når læreren kommer inn i rommet. Et annet parti har foreslått at mobilen skal være ute av skolen, også på videregående og har foreslått å kutte fag som engelsk, KRLE og samfunnsfag de første skoleårene.

Noen vil at skoler skal tilby skolegudstjenester i skoletiden, mens andre igjen vil ha leksefri skole. Ett parti ønsker mer lek og mindre testing i småskolen, mens et annet vil ha strengere disiplin og mer tradisjonell undervisning. Andre ønsker at nasjonale prøver brukes som verktøy for skoleutvikling.

Alle vil skolen godt, men har de glemt noe på veien? Noen politikere hevder at lærere må få tilbake respekt og tillit i klasserommet. Samtidig blander de seg inn på detaljnivå og gir instruksjoner om hvordan undervisningen skal gjennomføres. Hvem det er som svekker tilliten og respekten for læreren da?

Det blir fort absurd når politikere skal detal-

jstyre undervisningen. Ingen ville latt politikere bestemme hvordan en pilot skal styre et fly eller en hvordan en kirurg skal operere en kreftpasient.

Detaljstyring gjennom symbolske rutiner, som håndhilsing, løser ikke utfordringene i klasserommet. For å skape gode læringsmiljøer kreves kompetanse, struktur, tydelig ledelse og tilpassede metoder.

Lærerne har etter læreplanen et lovfestet mandat til å bruke sitt profesjonelle skjønn i undervisningen. Lærere skal vurdere, planlegge og tilpasse opplæringen ut fra elevenes behov, faglig innhold og læringsmiljø. Profesjonelt skjønn er en rettighet og en plikt, som sikrer at undervisningen bygger på faglig kompetanse og erfaring, ikke politiske pålegg.

Paradokset blir enda tydeligere når man ser på Fellesskoleutvalget, som er oppnevnt for å vurdere framtidens skole. Utvalget består hovedsakelig av akademikere, administrativt ansatte og representanter fra organisasjoner, men ingen aktive lærere som møter elever daglig. Når framtidens skole skal vurderes og utvikles, er det altså

få eller ingen fagfolk fra klasserommet som har en direkte stemme i beslutningene.

Når partiene legger føringer for mobilbruk, hilserutiner, fagvalg og religiøse aktiviteter, reduseres lærernes handlingsrom og muligheten til å bruke sitt profesjonelle skjønn. Dette handler ikke om små detaljer. Det handler om hvordan lærere kan møte elevene, fremme læring og skape trivsel.

Lærere er profesjonelle med kompetanse og erfaring som gjør oss i stand til å vite hva som fungerer i klasserommet. Politikerne kan og bør lage overordnede mål og rammer, men de skal ikke detaljstyre undervisning, lekser, mobilbruk eller undervisningsmetoder.

Det er på tide å gi lærerne tillit og autonomi. La oss stoppe detaljstyringen, og la fagfolkene bruke sitt lovfestede profesjonelle skjønn. Det vil komme både elever og samfunnet til gode.

Tore Fredrik Wikran

Nestleder i Utdanningsforbundet Sandefjord

Beredskapsarbeidet

Mange vil prøve å påvirke meningene og handlingene våre og få oss til å ta valg basert på uriktig og falsk informasjon. Vi er vant til å stole på mediene og er lette å påvirke. Dette gjelder alle aldersgrupper og samfunnslag, men kanskje særlig barn og unge.

Hvordan kan vi bygge opp den nødvendige demokratiske beredskapen?

Hvordan kan vi bidra til å

- gi riktig kunnskap om hvordan samfunnet er organisert og fungerer
- utvikle kritiske holdninger til informasjonsstrømmen
- etterspørre dokumenterte påstander

- fremme kritisk bruk av Facebook og andre sosiale medier
- beherske debatten og stå for egne meninger og tørre å uttrykke dem
- sette oss selv og andre i stand til å avsløre falske internettkrigere og løgner
- sette barn og unge i stand til å forstå og handle riktig i en uoversiktlig verden

Vi har ikke svar på alle disse spørsmålene. Skolen er en naturlig arena for læring og trening i demokratiske holdninger og praksis, men skolen har mange oppgaver.

Vi tenker at det er alle gode menneskers kollektive ansvar å gjøre det vi kan for å sette lys på

falskheten, de udemokratiske utspillene, makt-syken og ensrettingen. «Den som sovner i demokratiet, våkner i diktaturet», heter det i et ordtak av tysk opprinnelse.

Mer enn på lenge er det grunn til å minne på Arnulf Øverlands dikt: «Du må ikke sove.» Og mer enn på lenge er det behov for pensjonerte lærere som børster krittstøvet av nevene og engasjerer seg i kampen for menneskerettigheter og demokratiske verdier og beredskap. Vi kan utgjøre en forskjell.

Hans Magnus Johansen
Torunn Høgblad

Pensjonistrådet i Utdanningsforbundet Telemark

Undervise i KRLE eller RELIGION OG ETIKK?

Videreutdanning på bachelor- og masternivå

Deltidsstudier | Lørdagsundervisning

MF VITENSKAPELIG
HØYSKOLE

Få kompetansen du trenger.
mf.no/deltid-skole

Oppsigelse i prøvetiden

Prøvetiden er en periode hvor arbeidsgiver og arbeidstaker vurderer om arbeidsforholdet fungerer som forutsatt. Selv om terskelen for oppsigelse er noe lavere i denne perioden, kreves det fortsatt saklig grunn.

Prøvetid må være skriftlig avtalt ved ansettelsen og kan som hovedregel ikke overstige seks måneder.

Etter arbeidsmiljøloven § 15-6 (4) kan prøvetiden forlenges ved fravær, for eksempel sykdom eller permisjon. For at forlengelse skal være gyldig, må arbeidsgiver ha informert skriftlig om dette ved ansettelsen, og arbeidstaker må varsles før prøvetiden utløper. Forlengelsen kan bare tilsvare fraværets lengde. Hvis vilkårene ikke er oppfylt, er forlengelsen ugyldig, og arbeidstaker får fullt stillingsvern.

Lavere terskel, men krav til saklighet

Det følger av arbeidsmiljøloven § 15-6 at oppsigelse i prøvetiden må være begrunnet i arbeidstakers forhold, og konkret knyttet til manglende tilpasning til arbeidet, faglig dyktighet eller pålitelighet. Terskelen for oppsigelse er noe lavere ved vurderingen av disse forholdene i prøvetiden, men oppsigelsen må fortsatt være saklig, jf. arbeidsmiljøloven § 15-7.

Dersom oppsigelsen skyldes andre forhold, gjelder de alminnelige reglene om oppsigelse.

Krav til opplæring og oppfølging

Et sentralt spørsmål er om arbeidstaker har fått reell mulighet til å tilpasse seg arbeidet. Arbeidsgiver må gi nødvendig opplæring, følge opp underveis og gi tydelige tilbakemeldinger. I skole og barnehage, hvor arbeidet er komplekst og relasjonelt krevende, er det særlig viktig med aktiv oppfølging og veiledning.

Opplæringen må tilpasses både stillingen og arbeidstakers forutsetninger. Det stilles ofte høyere krav til oppfølging av nyutdannede enn erfarne arbeidstakere. Dersom arbeidstaker ikke har fått klare tilbakemeldinger eller mulighet til å forbedre seg, kan oppsigelsen lettere anses usaklig.

Hva som er tilstrekkelig oppfølging vil variere, blant annet ut fra stillingens kompleksitet, arbeidstakers erfaring og virksomhetens art. Det kreves ikke formelle advarsler, men det må kunne dokumenteres at arbeidstaker er gjort kjent med hva som ikke fungerer tilfredsstillende.

Saksbehandling og formkrav

Før oppsigelse skal det som hovedregel gjennomføres drøftelsesmøte, jf. arbeidsmiljøloven § 15-1. Oppsigelsen må også oppfylle lovens formkrav, jf. arbeidsmiljøloven § 15-4. Mangler kan føre til ugyldighet.

Oppsigelsen skal ikke komme overraskende. Manglende oppfølging underveis kan tale mot saklighet. Oppsigelsesfristen i prøvetiden er normalt 14 dager, jf. arbeidsmiljøloven § 15-3 (7).

Hva bør du gjøre?

Mener du oppsigelsen er usaklig, bør du sikre dokumentasjon på oppfølgingen du har fått. Ta kontakt med tillitsvalgt tidlig.

Du kan kreve forhandlinger innen to uker etter mottatt oppsigelse. Dersom saken ikke løses, kan du reise søksmål. Fristen er normalt åtte uker, eller fra forhandlingene er avsluttet.

Manglende formkrav kan føre til ugyldighet uten søksmålsfrist. Det er derfor viktig å vurdere både innhold og utforming av oppsigelsen.

Kort sagt – oppsigelse i prøvetiden kan ikke skje uten videre. Selv med lavere terskel må oppsigelsen være saklig og bygge på at arbeidstaker har fått reell mulighet til å tilpasse seg arbeidet.

Jasmine Evensen

Advokat i
Utdannings-
forbundet

Dersom arbeidstaker ikke har fått klare tilbakemeldinger eller mulighet til å forbedre seg, kan oppsigelsen lettere anses usaklig.

En podkast fra
UTDANNINGSNYTT

Sjekk ut podkastene våre, og hør helt gratis!

UKAST DOKUMENTAR

Fortellinger fra virkeligheten i skole og barnehage, om mennesker og hendelser som har satt spor.

Tar opp spørsmål og temaer fra klasserom og barnehage. Her får du tips og kan lære noe nytt.

UKAST LÆRERLIV

Lærere deler sine beste og verste erfaringer fra klasserom og barnehager. Her får du en smak av lærerlivet!

UKAST STUDIO

- ▶ Hør hvordan journalistene i Utdanningsnytt avslørte barnehagemilliardærene.
- ▶ Journalist Kari Oliv Vedvik forteller om bakgrunnen for at hun skrev saken om kyss, klapp og klem i barnehagen, som blant annet tar opp om det er greit å kysse barn.

INNHOOLDSLISTER

Det vi er sammen om i skolen – er det norsk, nordisk eller universelt?

I mars fikk vi forslag til veiledende innholdslistene i skolen.

Thom Jambak

2. nestleder i Utdanningsforbundet

Listene skal ifølge UDIR støtte skolenes arbeid med verdigrunnlaget, og bidra med felles referanserammer, og økt innsikt blant annet i felles historie, kulturarv og tradisjoner. Listene skal også fremme arbeidet med læreplanens overordnede del. Fram til 17. april kunne alle gi innspill til innholdet i listene. Jeg håper at riktig mange gjorde det. I skrivende stund er det ennå en stund til fristen går ut.

Jeg hører med til dem som mener at det er bra med felles innhold. Og jeg er enig i at innholdet gjerne skal speile felles kultur og tradisjon. Norge, og de nordiske landene, har bygd opp unike samfunn som er preget av små forskjeller, demokratisk sinnelag og høy tillit. Dette mener jeg vi blant annet kan takke litteraturen for, men også lærernes arbeid i skolen. Jeg tror vi skal anerkjenne at vi har gjort noe riktig i den nordiske skoletradisjonen.

For eksempel har dannelse stått sterkt i de nordiske skolene. Kulturelt og historisk innhold kan støtte elevene i deres dannelse til felles verdier. Likhet, demokrati og tillit er imidlertid ikke særnorske, eller særlig nordiske verdier. Det er universelle verdier. Likevel kommer de til syne i vår kulturarv.

La oss ta Håvamål som eksempel. Dette diktverket tematiserer klokskap, måtehold, moral, gjestfrihet og sunn fornuft. Denne samlingen av gudedikt har satt spor

i alle de nordiske språkene – men det de formidler, er universelle verdier.

Det ville vært lite formålstjenlig om listene skulle forsøke å definere hva som er norsk nok. Som samfunn har vi bygd fellesskap og identitet, blant annet ved hjelp av forfattere som har kritisert den norske væremåten. Gode eksempler er Ibsen, som tilbrakte store deler av livet i utlendighet, og skrev Peer Gynt fordi han var flau over nordmenn, ikke stolt av dem. Sandemose og Hoel har noe av den samme historien.

Som norsklærer har jeg lest forslaget til innholdsliste for norskfaget med særlig interesse. Og her finnes det mange gode titler: Bøker, sanger og dikt som ikke bare tar opp det å være norsk, men det å være et menneske i verden.

Litteratur og musikk speiler samfunn og kultur. Innholdet må støtte elevenes dannelse til selvstendighet – til å bli trygge mennesker som kan ta gode valg for seg selv, og for samfunnet.

Det er heldigvis opp til lærere å velge hvordan de vil bruke innholdslistene, men vi må snakke om innholdet i skolen. Lærere må fortsatt kunne velge – og innholdslistene kan støtte disse valgene – men ikke erstatte læreres kunnskap.

Likhet, demokrati og tillit er imidlertid ikke særnorske, eller særlig nordiske verdier. De er universelle verdier.

Foto: Oda Hveem/Utdanningsforbundet

Det er viktig at barnehagesektoren viser at de bruker bemanningsmidlene godt, understreker Ann Mari Milo Lorentzen.

– Øremerking gir resultater

Nå har kommunene fått tildelt 800 millioner kroner til toppet bemanning.

– Når pengene kommer fram, skjer det forbedringer i både kvalitet, trygghet og arbeidsmiljø, sier 1. nestleder Ann Mari Milo Lorentzen.

Utdanningsforbundet har lenge argumentert for at øremerkede midler til bemanning i barnehagen gir effekt. Etter at regjeringen i fjor øremerkete 800 millioner kroner til toppet bemanning over statsbudsjettet, begynner bevilgningen nå å gi resultater.

Oslo kommune og OsloMet har inngått et pilotprosjekt som gjør det enklere å kombinere utdanning og arbeid: Barnehagelærerstudenter får tilbud om fast stilling en dag i uka i kommunale barnehager. Ordningen finansieres med de øremerkede midlene regjeringen har bevilget til styrket bemanning i barnehagene over statsbudsjettet.

Kommunekommissjonen har foreslått å fjerne øremerkingen av midler til blant annet bemanning. Dette vil innebære et alvorlig tilbakeslag.

– Dette er et eksempel på et tiltak som både styrker bemanningen i barnehagene og gir studentene verdifull erfaring og inntekt ved siden av studiene. Dette er en vinn-vinn-modell som kommer barn, barnehager og framtidige barnehagelærere til gode, sier Ann Mari Milo Lorentzen.

Studentstillingen kommer i tillegg til ordinær grunnbemanning i barnehagen. Det betyr at studentene ikke inngår i beregningen av bemannings- eller pedagognorm, men skal være et ekstra ressursbidrag på toppen. Også Universitetet i Sørøst-Norge har fått på plass en lignende ordning.

Bemanningskrisen er fortsatt akutt

Selv med gode tiltak er situasjonen i mange barnehager alvorlig. Mediene har over lang tid om-

talt bemanningskrisen som rammer både barn og ansatte.

– Vi er bekymret for hvordan dette påvirker barna. At barnehagen blir oppbevaring, og ikke et godt pedagogisk tilbud slik det skal være. Vi frykter også for de ansattes helse og mulighet til å stå i jobben, sier Milo Lorentzen.

Ansatte står ofte alene med for mange barn:

– Da blir det svært vanskelig å gi barna den nærheten og tryggheten de trenger. Mange barnehagelærere opplever at barnehagen bare blir oppbevaring og ikke den pedagogiske virksomheten den er ment å være. Uten de øremerkede midlene over statsbudsjettet, ville situasjonen vært enda mer kritisk.

Frykter kutt i skolen om lærernormen skrotes

Halvparten av norske kommunepolitikere mener deres egen kommune vil bruke mindre penger på skole dersom lærernormen fjernes.

– Dette viser at lærernormen er svært viktig for å sikre ressurser til barn og unge, sier 1. nestleder i Utdanningsforbundet Ann Mari Milo Lorentzen.

Norske kommunestyrerepresentanter mener at minstenormen for lærertetthet, også kalt lærernormen, er viktig for å sikre tilstrekkelige ressurser til grunnskolen. Det viser en undersøkelse gjennomført av NorgesBarometeret på oppdrag for Utdanningsforbundet.

Bakgrunnen for undersøkelsen, er at Kommune-kommisjonen, som er satt ned for å begrense unødig sentral styring av kommunene, har foreslått å fjerne lærernormen.

Viktig sikring

På spørsmålet om hva representantene mener er best for barn og unge i deres kommune, svarer 45 prosent at de mener det vil være best at lærernormen beholdes som i dag, med et normtall per skole. 20 prosent mener at lærernormen bør telle på kommunenivå, mens 32 prosent mener at lærernormen bør fjernes helt, slik Kommune-kommisjonen har foreslått.

Halvparten av representantene (49 prosent) er

helt eller delvis enig i at egen kommune sannsynligvis vil bruke mindre ressurser på skole dersom lærernormen fjernes.

– Dette viser at lærernormen er svært viktig for å sikre ressurser til barn og unge – særlig i tider hvor det er trang kommuneøkonomi. Vi må investere i barn og unge for å unngå at de faller utenfor, sier Ann Mari Milo Lorentzen, 1. nestleder i Utdanningsforbundet.

Sp og Aps grasrot vil ha norm

Blant Arbeiderpartiets kommunestyre-representanter mener 50 prosent at normen bør være på skolenivå.

– Lokalpolitikere i Arbeiderpartiet ser på lærernormen som en viktig garanti for å sikre nok ressurser til skolen i en stadig mer krevende økonomisk situasjon, sier Ann Mari Milo Lorentzen.

Også i Senterpartiet, som generelt har uttalt skepis til normtall og å legge for sterke sentrale føringer for kommunene, mener 52 prosent av

partiets kommunestyre-representanter at en lærernorm slik vi har det i dag, er det beste alternativet.

20 prosent ønsker en lærernorm på kommunenivå, mens bare 23 prosent av Sps kommunestyre-representanter mener lærernormen bør fjernes helt.

10 000 ledermedlemmer i Utdanningsforbundet!

En milepæl i Utdanningsforbundets historie er nådd: for første gang er vi over 10 000 ledermedlemmer!

Utdanningsforbundet leder, Geir Røsvoll, og Inger Grødem Haraldsen, leder av sentralt lederråd, er glade for at så mange ledere i skoler og barnehager velger Utdanningsforbundet.

– Å være en samlet profesjon av lærere og ledere er en stor styrke for oss, og for utviklingen av gode barnehager, skoler, høyskoler og universiteter. At vi snakker med en stemme gjør at vi

blir hørt når viktige saker som lærernorm, bemanningsnorm, arbeidstid og arbeidsvilkår er under sterkt press, sier Røsvoll.

Samtidig har Utdanningsforbundet godt skolerter tillitsvalgte som er der for våre ledere når de trenger bistand, og vi tilbyr også lederhjelp, nyhetsbrev, kurs, webinarer og egne konferanser for ledermedlemmer, for egen utvikling og til støtte i jobben som leder.

Geir Røsvoll, leder i Utdanningsforbundet, og Inger Grødem Haraldsen, leder av sentralt lederråd, er enige om at 10 000 ledermedlemmer må feires.

Foto: Harald Aker

Foto: Oda Hveem/Utdanningsforbundet

Å fjerne lærernormen er å fjerne en viktig ressurs sikring i skolen. Det oppfatter også mange av kommunepolitikerne, ifølge en ny undersøkelse fra NorgesBarometeret.

– Her er Senterpartiet sentralt på kollisjonskurs med egne kommunestyrepolitikere. Vi håper partiet sentralt lytter til egen grasrot, sier Lorentzen.

Flertall i alle partier utenom H og Frp

Undersøkelsen viser ellers at det er blant kommunepolitikerne i Høyre og Fremskrittspartiet

at andelen som ønsker å fjerne lærernormen er høyest. 56 prosent av Høyres representanter og 52 prosent av Frps representanter. I alle andre partier er det flertall for å beholde normen enten på skolenivå som i dag, eller på kommunenivå.

Forsikringene bør vokse med deg

Som ung voksen skjer det mye samtidig, kanskje skal du kjøpe din første bolig? Eller har du fått samboer og barn? Med ulike faser i livet endrer også forsikringsbehovet seg. Og med store investeringer øker risikoen. En uføreforsikring vil gi økonomisk trygghet om du rammes av noe som gjør at du ikke kan jobbe som før. Har du boliglån og annen gjeld bør uføreforsikringen dekke minst halve gjelden din om du har samboer, og enda mer om du eier gjelden alene.

Les mer om uføreforsikringen på våre nettsider.

Foto: Anna-Julia Granberg

Forsikringen som gir trygghet om du blir arbeidsufør.

Kurs og konferanse

Barnehagekonferansen 2026

28. april inviterer vi medlemmer i barnehage, både barnehagelærere, pedagogiske ledere og styrere til en gratis konferanse med faglig påfyll. Temaet er lek og vi har invitert forskere og fagpersoner til å dele av både sin kunnskap og sine refleksjoner.

Konferansen arrangeres i Lærernes hus i Oslo, men du kan også delta digitalt.

Foto: Oda Hveem

Det som ikke kan måles

19. mai ønsker vi velkommen til konferanse på tvers av profesjoner i Unio. Tema er profesjonenes verdier som samfunnsberedskap. Hvilken rolle har profesjonene i arbeidet med å ivareta viktige samfunnsverdier i urolige tider? Det blir bl.a. innledninger og foredrag ved Steffen Handal, Andreas Eriksen, Arnhild Bie-Drivdal, Fredrik Thue og Emma Holten - forfatteren av Underskudd, Verdien av omsorg. Profesjonene og fagforeningenes ledere møtes til panelsamtaler om profesjonell yringsfrihet, menneskemøter og profesjonenes faglige og etiske handlingsrom. Konferansen er gratis og arrangeres i Lærernes hus i Oslo, men du kan også delta digitalt.

Påmelding og mer informasjon på www.udf.no/kurs

Høvding Store Grønnskolling

Jeg er ikke helt grønn som pedagog. Grønne fingre har jeg heller aldri hatt. Denne nydelige vårdagen lokket oss alle ut i vårt grønne eldorado, for Loppekassa gikk nettopp inn i Grønn Uke.

På Felleskjøpet hadde vi fått små caps til alle våre gartnerspirer, og jammen skulle ikke en bladfyk fra lokalavisa komme og dekke herligheten. Håpet var lysegrønt!

Sekken med matjord ble sprettet, og 40 liter torvfri guffe ble raskt implementert i små potter. «Harry-Potter» kalte jeg dem, men ingen lo. Humordyrking måtte bli neste prosjekt.

Jenny begynte å gråte siden hun a) hadde blitt ertet på grunn av påstått kjæresteri om nevnte figur – det er fra sin egen storebror man skal ha det – og b) fordi høvding Store Grønnskolling nå hadde rippet opp i dette. Pytt!

Alle 16 hadde nå gått helt i frø med sine hanskefingre. Karse, persille, gulrot, tomat og frø av ukjent opprinnelse. Pytt-pytt!

– Kan frø bli til dyr også? Jeg vil ha katt, ikke tomat!

– Mamma sier at jeg har vært frø en gang åsså. Inni pappa...

– Gud har skapt meg, det sier pappa. Jeg æ'kke no' frø!

– Hysj, nå skal vi sette alle disse først i denne kassa her.

Ugh! Store Grønnskolling hadde kvelden før

Petit av
Ole Foss

Skribent og tidligere
grunnskolelærer

fått tak i to brett av hardplast. Disse skulle Tobias og Teodor + Celina og Evelyn bære inn. Egeninnsats er viktig for barns eieforhold til det de gjør, så de ikke går på veggen som voksne.

T-gutta gikk på snørra! På terskelen til våren og vårt innegartneri stupte de så lange de var der journalisten hadde satt veska si. Dust! Den store jordhaugen og alle frøene la seg ikke pyntelig til rette innover det relativt nyvaskede gulvet. Pytt-pytt-pytt!

Stor dugnadsinnsats – noe som er viktig å innpode hos små nordmenn som skal bli store – og dermed var 13 potter fylt opp til randen på ny med jord og frø i uvisst blandingsforhold. Pytt-pytt-pytt-pytt!

Journalistspiren da? Joda, han dyrket fram en tosiders «skrekportasje». Jordnær, men pinlig. «Barnehagen med barn i hagen». Spiren ender sikkert opp som desksjef i VG.

Tre uker seinere skulle mikrojungelen jordfestes ute. Hvert barn sin jordlapp. Bare litt krancling, siden Sofie og Berthea egentlig var bestevenner og ikke ville ha Olivers buskas mellom seg. Ok, en liten gråtemann er bedre enn to større gråtekoner. Omplanting!

Om noe ble spiselig? Javisst, og at så mye kunne vokse opp sammen, slik ble det eventyr av. «Jorda for alle», historien om jordmor, jordfar og alle jordbarna, pluss de glade grønnsakene.

Lille Leon – den personifiserte angst – tar alltid eventyr for bokstavelig. Noen gjør det.

– Jeg vi'kke bli spist!

STOREFRI av MARIUS HENRIKSEN

Foto: Adobe Stock

Her skal sommer-OL 2028 arrangeres.

QUIZ

15 kjappe om løst og fast

- Hvor skal sommer-OL 2028 arrangeres? eller 3/4?
- I hvilken vitenskap konkurrerer deltakerne i Abelkonkurransen?
- Nettavisens mangeårige redaktør Gunnar Stavrum har fått en ny sjefsjobb. Hvor?
- Hva heter passasjen som forbinde Persiabukta og Omanbukta?
- Hvem ga ut albumet Faith i 1987?
- Hva slags produkter har Max Factor produsert og solgt siden 1916?
- Hvilket land har flest innbyggere av Filippinene, Japan og Thailand?
- Hva er vexillologi studiet av?
- Hvilken brøk er størst? 4/5, 7/10
- I tillegg til at lepra også kalles spedalskhet, har sykdommen et annet navn. Hvilket?
- Hvilken farge ser øyet flest nyanser av?
- I hvilket land startet den industrielle revolusjon?
- Hvilken kommune snakker vi om? Kommunen ligger i Vestland fylke og består av én hovedøy og 100 småøyer og holmer. Det bor 560 mennesker her og kommunen mangler bro til fastlandet.
- Hva slags produkt inngår i vulkaniseringsprosessen?
- I hvilket land kalles innbyggerne kiwis?

Quizmester: Paal Svendsen. Svarene finner du på side 59.

FOR **50** ÅR SIDEN

Forventes en lærer å være et universalgeni?

Dette spørsmålet kan det virkelig være grunn til å stille i disse tider, når svært mange kommuner er i ferd med å lyse ut ledige stillinger. Det er ikke måte på hvor mange merkelige fagkombinasjoner som ønskes. Den beste jeg har registrert hittil i år, er nok denne: «Filolog som kan undervise i norsk, engelsk, samfunnsfag, kristendoms-kunnskap, tysk, handelsfag og maskinskriving». Jeg skulle gjerne se den lærer som har skikkelig kompetanse når det gjelder å undervise i så mange forskjellige emner. (Fra et leserinnlegg av Anne Karin Kandal)

Norsk Skoleblad nr. 17/1976

FOR **25** ÅR SIDEN

Dragkamp om representasjon i ny organisasjon

To landsstyremøter har i mars og april behandlet struktur og politikk for den nye lærerorganisasjonen. Striden har stått om videregående skoles og ungdomstrinnets innflytelse. Førskolelærerne får som eneste gruppe sin egen seksjon. Mange markerte sterk motstand mot Norsk Lærerslags krav om kvinnekvotering, men et forslag om å stryke punktet fikk ikke flertall.

Skolefokus nr. 7/2001

GYLNE ØYEBLIKK

En lærelyst av det sjeldne

Som barn gikk hun aldri på skole. Da firebarnsmoren først fikk muligheten, viste hun en brennende lærelyst.

Tekst: Harald Wollebæk

I 25 år har Ingrid Alnes Buanes undervist voksne innvandrere som knapt kan lese og skrive ved Bergen læringscenter. En av dem var en firebarnsmor på rundt 30.

– Hun hadde ikke gått på skole i barndommen og kunne ikke lese på morsmålet sitt. Men hun kunne lese litt arabisk, som er hovedspråket i landet hun kom fra.

Selv om det å kunne lese litt er til svært god hjelp sammenligna med det å ikke kunne lese noe, var det å komme seg gjennom skoleverket likevel et langt lerret å bleke for kvinnen. Men hun la for dagen en glød etter å lære som gjorde inntrykk på Ingrid Alnes Buanes.

– Hun var veldig ivrig, og det ga jo resultater. Hun lærte mye fortere å lese enn de fleste andre deltakere jeg har hatt.

Så kom pandemien, med hjemmeskole. Det var ikke lett for mange av deltakerne i norskopplæringen.

– Men hun satt hjemme, der hun hadde mange barn, og øvde og øvde på lesing. Jeg la ut tekster på riktig lesenivå og ba deltakerne lese hver lille tekst fem ganger. De leste inn og tok opp lyden, så jeg kunne høre det på læringsplattformen. Jeg tror hun øvde også på forhånd før hun leste inn.

Og det ga svært gode resultater. Hun leste bedre og bedre.

Så slutta kvinnen i klassen til Ingrid. Deretter ble voksenopplæringscenteret samlokalisert med det som inntil nylig het grunnskole for voksne; nå forberedende opplæring for voksne (FOV). Der møtte Ingrid kvinnen på nytt, som elev der.

– Hun var blitt så mye flinkere i norsk og fortsatt veldig ivrig etter å lære. I noen fag hadde hun klasserom rett ved siden av rommet der jeg underviste. En dag satt hun der ved et bord sammen med noen klassekamerater. De forberedte seg til en prøve i samfunnsfag. Og hun som knapt kunne lese da hun begynte hos meg, satt nå og diskuterte begreper som «fordommer» og forskjellen på assimilering og integrering! Så det var mitt gygne øyeblikk: Å se hvor langt hun hadde kommet.

Det å se stoltheten hos kursdeltakerne er en viktig motivasjonsfaktor for Ingrid Alnes Buanes som norsklærer for innvandrere med lite skolegang fra før.

– Endelig får de gå på skole og lære som voksne. Det er så fint å se hvor stolte og glade de er for å lære mer. Det er jo ikke de selv som valgte å ikke gå på skolen da de var barn. Det er noe som skjedde med dem.

Det var mitt gygne øyeblikk: Å se hvor langt hun hadde kommet.

Ingrid Alnes Buanes (49)

Norsklærer ved Bergen læringscenter for norsk og samfunnskunnskap

Har du opplevd et gyllent øyeblikk? Kontakt: redaksjonen@utdanningsnytt.no

A man with short brown hair and a beard is smiling and looking out of a car window. He is wearing a dark blue shirt. The background is the interior of a car. On the left side of the image, there are several vertical blue rounded rectangles of varying heights and widths, resembling a bar chart or decorative graphic.

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea

Som medlem av Utdanningsforbundet får du et av Norges beste billån, med rente fra 5,90 %

Søk lån til bil, MC og caravan på
nordea.no/billån

Priseksempel: Eff. rente 7,61 % kr 150.000 o/5 år.
Etableringsgebyr kr 2.200 kost. 29.726 tot. kr 179.726

KRYSSORD

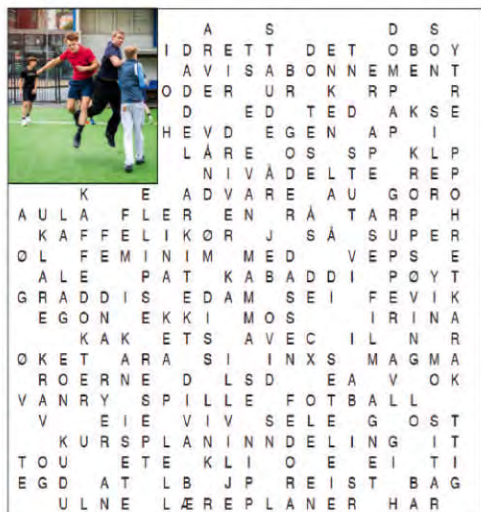
Løsningssetningen med navn og adresse sendes til: kryssord@utdanningsnytt.no innen 13. mai.
To vinnere får boksjekk og heder og ære i neste nummer.

	SITAT TILLAGT JOHN J. PLOMP	FRASE HVILE	MAST PER STK.	HEGREM 2026	CAMPE EKSTRA- FORTJEN- ESTE	DRYSSE REN	HJEMME KOM- MUNE	BANNING	TIDSRUM
	“			→					↘
	ARK- BYGGER STJELE		TOYS			HJERTE- LOS TRENER			ELV MAT- BUTIKK PÅ NETT
	↘	↘		-				↘	↓
	BRITISK AS ... HUND- VIN		KVINNE BIDIGE INSTRU- MENT	↓			BEGREP FOR IT FJELL- KJEDE		
	↘		VARME- KILDE		★	STREVE	TRAN- SPORT- TJEN- ESTE	↘	
	MIDTEN AV	↓	MONSTER- FARGING STERK LYST				SAUELYD		OVER
	↘				AVKOM	GI LOV REISE- OPERA- TOR	FLOD GENI		↓
PLUGG (GOLF)	ANNEN- RANGS FARGE	★	KOM- MUNE 15 ML	ART DI- RECTOR	LUKT STILLING				↑
↘		↘			UT- FLUKTEN			DOVEN MYNT	
RITUAL FUGL							GRESK BOKSTAV REGNER		RIPE
↘			RETNING	LUKT	”				
					SKORPE TRILOGI JOD		POET LEGE		
★	↓	ORLOGS- FARTOY	DYR PÅLEGG		IKKE TRE	MIRAKEL TROTT			ILDSTED
PÅLEGG 1930-2025				BRANN					NISSE
					GI FRA- SEG GNIS- SELYD TV-TITTER				↑
BLEKKE HOLDE I GANG			ETS SKO- MERKE				GRONN- SAK PARIA- KASTE		NAVNE- DAG 13.8. GUMMI- LIST
↘				INNE- HAVEREN OM				LA VÆRE SALGS- LAG	
TIDL PARTI TURN- DRAKT			3 FOT MELODI		FIKK AKA- DEMIK- ERPRIS- EN 2015	LETT REGN	AVLEGG UNG SNOBB		RASK FORSTØR- RELSES GLASS
↘						OVN	REN KRITIKK		
LITER EIE		NORSK KOMIKER		SOKE IVRIG IS		DEMPE		★	BLOD- TYPE ... RALL- KATTLI
									DUKKERT SKJELVE
↘		LEGE FLID		GAULE 6. TONE		RETNING	FAR SMERTE	DANS KONGE	
									↑
PÅ- GANGS- MOT									3. TONE HUNGER
									↘
									FISK
↘			KROLL- ALFA	... PROY- SEN SMERTE		TYPE BÅT 50	JOD IRIDIUM	BRENSEL LEVERE	GROV SITTE TIL HEST
									STILLE LEKER
EKSTRE- MITET	↘								
									↑
OVELSER					UREDD				DISNEY- FIGUR
									SMILE

LØSNINGER

Kryssord nr 2

VINNERNE: . Margunn Nilssen, Lye, og Svein Erik Sørli, Høvik. Premien er et gavekort i bokhandel på kr. 500. Vi gratulerer!

Quiz

1. Los Angeles, USA
2. Matematikk
3. Dagbladet
4. Hormuzstredet (eller Hormuzsundet)
5. George Michael
6. Sminke
7. Japan med 123 millioner innbyggere. (Indonesia har 112 millioner, Thailand har 66 millioner)
8. Flagg
9. 4/5
10. Hansens sykdom
11. Grønn
12. Storbritannia
13. Fedje
14. Gummi
15. New Zealand

Kvar fredag publiserer me ein nettquiz på utdanningsnytt.no. Her finn du nye og tidlegare quizar: utdanningsnytt.no/tag/quiz

BLADENE VÅRE

Utdanningsforbundet gir ut medlemsblad og fire tidskrifter. Alle publikasjonene er redaksjonelt uavhengige og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsomplakatens regler for god presseetikk.

Som medlem i Utdanningsforbundet kan du få medlemsbladet Utdanning på papir eller digitalt. Neste utgave kommer 29. mai.

I tillegg kan du velge ett av disse tidsskriftene kostnadsfritt:

Første steg
Tidsskrift for barnehagelærere.
Fire utgaver pr år.

Bedre Skole
fra førsteklasse til lærerutdanning.
Fire utgaver pr år.

Yrke
Fokus på yrkesopplæring.
Fire utgaver pr år.

Spesialpedagogikk
Fag- og forsknings-tidsskrift.
Fire utgaver pr år.

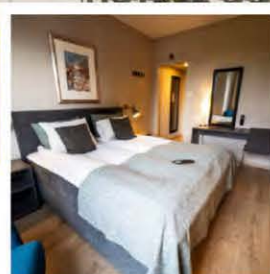
MIN SIDE

Administrer abonnementene dine på www.udf.no/min-side eller kontakt medlemservice om du har spørsmål medlem@udf.no, tlf.: 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

UTDANNINGSFORBUNDET

Besøksadresse: Hausmanns gate 17, Oslo
Postadresse: Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo. Telefon: 24 14 20 00

Velkommen til *Hurdalsjøen Hotell & Spa* Utdanningsforbundets eget hotell

Tilbring deilige maidager hos oss!

Rabatt for Utdanningsforbundets medlemmer og familie:

Kr. 1 090,- pr. natt i dobbeltrom

Kr. 890,- pr. natt i enkeltrom

Frokost inkludert

Hotellet har en egen strandlinje med gode bademuligheter og et variert utvalg av uteaktiviteter. Her kan du blant annet leie kano, kajakk, SUP og sykkel.

Ta med familien på en runde frisbeegolf, eller prøv boulebanen. I området rundt hotellet finner du flotte turløyper som kan nytes året rundt. I tillegg kan du spille shuffleboard, biljard, darts og bordtennis inne i den koselige lobbyen vår.

Og for en forfriskende pause – nyt hjemmelaget iskrem fra isvogna vår.

Velkommen til vakre *Hurdalsjøen Hotell & Spa*.

For booking, ta kontakt:

E-mail: post@hurdalsjoen.no

Tlf.nr.: +47 63 95 96 00

Adresse: Skredderbakkvegen 9 - 11, 2090 Hurdal

Følg oss i sosiale medier

